

XXIV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

8. заседание

Петъкъ, 18 ноемврий 1938 г.

(Открито въ 15 ч. 20 м.)

Председателствували председателятъ Стойчо Мошановъ и подпредседателятъ Георги Марковъ.
Секретари: П. Марковъ и Д. Узуновъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Говорили: Я. Тодоровъ	97
Отпуски	93	И. Пастуховъ	99
Питания	93	2. Първо четене предложението за изменение на чл. 24,	
Запитване	94	алиней втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешни	
Законодателно предложение	94	редъ на обикновеното Народно събрание (Прието на	
Отговоръ:		първо и второ четене)	104, 111
1. Отъ председателя на Народното събрание по неотго-		Говорили: Н. Атанасовъ	104
варяне на питанята.		Х. Мирски	106
Говорили: запитв. Т. Кожухаровъ	94	Т. Кожухаровъ	108
Председ. С. Мошановъ	94	В. Чобановъ	111
2. Отъ сѣщия на питането относно реда за записване орато-		Г. Петровъ	112
ритъ по законопроектитъ, респективно по записването по		С. Мошановъ	114
интерпелацията на народния представителъ И. Робевъ.		Случка.	
Говорили: запитв. Д. Гичевъ	94	Лично обяснение на народния представителъ А. Цаневъ по	
Председ. С. Мошановъ	94	твърдението на народния представителъ Н. Атанасовъ, че е	
По дневния редъ:		отправилъ, следно съ други 5 души бивши министри, писмо	
1. Първо четене законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ		до Негово Величество Царя	106
кредитъ по бюджета на държавата за 1938 б. г.		Дневенъ редъ за следващото заседание	114
(Приемане)	95		

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Отварямъ заседанието, понеже присъствуватъ нужното число народни представители.

(Отсъствуватъ г. г. народнитъ представители: Александъръ Симовъ Гиговъ, Борисъ Василевъ Момчевъ, Боянъ Димитровъ Абаджиевъ, Василь Илиевъ Мандаровъ, Велизаръ Христовъ Багаровъ, Георги Ивановъ Говедаровъ, Георги Киряковъ Чалбуковъ, Георги Миковъ Ниневъ, Гето Кръстевъ Гетовъ, Димитъръ Илиевъ Ивановъ, Димитъръ Марковъ Василевъ, Димитъръ Стефановъ Савовъ, Екимъ Христовъ Топузановъ, Еню Илиевъ Поповъ, Кирилъ Георгиевъ Минковъ, Константинъ Величковъ Новковъ, Минчо Петровъ Драндаревски, Найдено Райновъ Мариновъ и Сирко Станчевъ Петковъ)

Г. г. народни представители! Имамъ да направя следнитъ съобщения.

Т. Кожухаровъ: Г-нъ председателю!

Председателъ С. Мошановъ: Какво има?

Т. Кожухаровъ: Искамъ думата.

Председателъ С. Мошановъ: Моля Ви се, г. Кожухаровъ, оставете ме да си свърша работата.

Т. Кожухаровъ: Тя Вашата работа никога не се свършва!

Председателъ С. Мошановъ: Председателството е решило отпуски на следнитъ народни представители:

на г. Георги Говедаровъ — 1 день;
на г. Гето Кръстевъ — 1 день;
на г. Димитъръ Ивановъ — 1 день;
на г. Димитъръ Василевъ — 1 день;
на г. Константинъ Новковъ — 1 день;
на г. Кирилъ Минковъ — 1 день;
на г. Минчо Драндаревски — 2 дена;
на г. Иванъ Балканджиевъ — 2 дена;
на г. Константинъ Крачановъ — 2 дена;
на г. Сирко Станчевъ — 2 дена и
на г. Никола Стамболиевъ — 4 дни.
Постъпили сѣ следнитъ питання:

Отъ търновския народенъ представителъ г. д-ръ Атанасъ Московъ до г. министра на вътрешнитъ работи по въпроса за подписване отъ държавнитъ и общински чиновници на специални декларации за гражданско състояние и политическо-партийна принадлежностъ.

Отъ разградския народенъ представителъ г. Иванъ Халаджовъ до г. министра на вътрешнитъ работи и народното здраве относно премѣстването на шуменския областенъ директоръ за такъвъ на Плъвенската областъ и назначаването досега на новъ областенъ директоръ на Шуменската областъ.

Отъ сѣщия народенъ представителъ и народния представителъ г. х. Атанасъ Поповъ до г. министра на вътреш-

нитѣ работи и народното здраве по въпроса за причинитѣ, които сѣ забавили разглеждането на постѣпилитѣ молби по откриване на нови общини въ Шуменската област.

Постѣпило е запитване отъ софийския народенъ представителъ г. Димитъръ Мананкиевъ до г. министра на вътрешнитѣ работи и народното здраве по интернирането на д-ръ Георги Димитровъ, столиченъ лѣкаръ.

Постѣпило е частно законодателно предложение, подписано отъ нужния брой народни представители, съвносителъ народния представителъ г. Петко Балкански, за отстъпване безплатно на настоятелството на читалище „Съгласие“ въ гр. Плевенъ 757.78 кв. м. държавно мѣсто отъ градината на музея „Александъръ II“ въ гр. Плевенъ.

Ще се отпечати и раздаде на г. г. народнитѣ представители.

Председателството е готово да отговори на питането, което народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ вчера му отправи.

Има думата народниятъ представителъ г. Димитъръ Гичевъ.

Т. Кожухаровъ: Г-нъ председателю! Извинявамъ се, че Ви прекъсвамъ, но ще Ви моля да улесните народното представителство въ неговата възможност да отправя питання до г. г. министритѣ. Вамъ е много добре известна съществуващата практика въ всички парламенти.

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Кожухаровъ! Отпечете се съ питане по тоя въпросъ и председателството ще Ви отговори.

Т. Кожухаровъ: Правилникътъ дава ли ми право да говоря 5 минути преди дневния редъ?

Председателъ С. Мошановъ: Не, не Ви дава право.

Т. Кожухаровъ: Тогава собствено какви права имаме като народни представители? Кажете ми, дяволъ да го вземе!

Председателъ С. Мошановъ: Почакайте, ще чуете.

Т. Кожухаровъ: Не давате нищо да говоримъ! Какви права имаме! Азъ протестирамъ!

Председателъ С. Мошановъ: Имате всички права, но трѣбва да знаете да ги използвате.

Т. Кожухаровъ: Никакви права нѣмаме! Това е истината.

Председателъ С. Мошановъ: Отправете едно питане до председателството и председателството ще Ви отговори. Това е редътъ.

Т. Кожухаровъ: Не е такъвъ редътъ. Азъ съмъ готовъ да споря съ Васъ. Вие превишавате правата си, г. председателю!

Председателъ С. Мошановъ: Не превишавамъ правата си.

Т. Кожухаровъ: Вие злоупотрѣблявате съ правата си.

Отъ дѣсно и центъра: Е-е-е!

Т. Кожухаровъ: Отъ тукъ не може да се говори, отъ никъде не може да се говори!

Председателъ С. Мошановъ: Може, може, само да знаете какъ.

(Пререкание между народнитѣ представители Б. Василевъ и Т. Кожухаровъ)

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Моля, г-да! (Пререкание между народнитѣ представители Д. Цѣклевъ и Б. Василевъ)

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Г-нъ Василевъ, г. Цѣклевъ, моля ви се! Има думата г. Гичевъ.

(Пререканията между народнитѣ представители Д. Цѣклевъ и Б. Василевъ продължаватъ)

Председателъ С. Мошановъ: Г. Цѣклевъ! Къде се намирате — въ Народното събрание или на улицата?

Д. Цѣклевъ: Въ Народното събрание.

Председателъ С. Мошановъ: Така не се държи въ Народното събрание. Азъ съжалявамъ, че двама хора на реда създаватъ тукъ безредие.

Т. Кожухаровъ: А азъ съжалявамъ, че не ми давате думата.

Председателъ С. Мошановъ: Думата се дава, когато трѣбва.

Т. Кожухаровъ: Обърнахте Парламента на мълчаливица! На глухонѣмъ обърнахте Парламента!

Председателъ С. Мошановъ: (Звъни) Има думата г. Димитъръ Гичевъ.

Д. Гичевъ: (Отъ трибуната) Питането, което вчера отпавихъ къмъ председателството на Събранието и което, съгласно правилника, имамъ право само да прочета, има следното съдържание: (Чете)

„Г-нъ председателю! Завчера, при записване ораторитѣ по запитването на народния представителъ г. Робевъ, единъ отъ първитѣ, които поискаха думата, бѣхъ и азъ, като дойдохъ дори подъ самото Ви бюро, за да не може да кажете, че не сте ме забелязали. Следъ заседанието, вънъ, предъ значителна група народни представители, Вие заявихте, че ще дадете на опозицията три мѣста, за които да посочатъ хората си. Днесъ, обаче, се узна, че Вие самъ сте попълнили тия мѣста съ лица, противъ които, подчертавамъ това, азъ нѣмамъ нищо противъ. Отъ провѣрката при Васъ се оказа, че азъ не съмъ записанъ дори на последно мѣсто. Моля да ми отговорите: по какъвъ начинъ за въ бѣдеще трѣбва да искамъ думата, за да не оставамъ, както досега, незабелязанъ отъ околото Ви?“

Председателъ С. Мошановъ: (Става правъ) Г. г. народни представители! Най-напредъ нѣколко думи по инцидента, създаденъ въ началото на заседанието отъ народния представителъ г. Тодоръ Кожухаровъ. Г-нъ Кожухаровъ поиска да му се даде думата, за да отправи едно питане къмъ председателството, какъвъ редъ трѣбва да се създаде, за да може да се отговаря на питаннята на народнитѣ представители, които тѣ отправятъ къмъ г. г. министритѣ. Това желание на г. Кожухаровъ...

Т. Кожухаровъ: То редътъ е известенъ, но никой не отговаря — тамъ е въпросътъ.

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Кожухаровъ! Чакайте да Ви се отговори. Може би ще Ви дамъ единъ отговоръ, който ще Ви задоволи.

Т. Кожухаровъ: Азъ имамъ питане отъ преди 4 месеца, но никой не отговаря.

Председателъ С. Мошановъ: Азъ бихъ молилъ народния представителъ г. Кожухаровъ да уважава себе си и да уважава Парламента и да ме остави да дамъ обясненията си, които сигурно ще задоволятъ и него, ще задоволятъ и всички.

Д. Търкалановъ: Министритѣ не ни отговарятъ, защото не ни уважаватъ!

Председателъ С. Мошановъ: Моля Ви се, г. Търкалановъ, чакайте и азъ да си кажа думата по тоя въпросъ.

Питанията, които се отправиха презъ извънредната сесия, азъ самъ имахъ грижата да помоля народнитѣ представители да ги подновятъ за редовната сесия, съгласно правилника и съгласно установената традиция, срещу която никой не спори. Подновенитѣ питання — отъ всичкитѣ само три — азъ съмъ изпратилъ до г. г. министритѣ, за да отговорятъ. Въ канцеларията на Народното събрание е заведенъ редъ, следъ като се изминатъ 5 дни и не се отговори, на г. г. министритѣ да се изпрати едно напомнително писмо отъ председателството. Въ това време, когато бѣха написани всичкитѣ писма, за да направя това напомниение, стана министерската промѣна. Азъ разгледахъ всички тия питання и намѣрихъ, че една частъ отъ тѣхъ вече ставатъ безпредметни по отношение новитѣ г. г. министри, понеже се касаятъ за лични действия на бившитѣ министри. Обаче азъ сѣщо днесъ наредихъ да се изпра-

тятъ на всички г. г. нови министри напомнителни писма, за да се занимаятъ съ тѣзи питання и да отговорятъ. Господата вчера поеха министерствата. Все ще трѣбва да имъ дадемъ единъ кредитъ отъ два-три дни да проучатъ въпроситѣ.

Отъ друга страна, г. г. народни представители, необичайно много питання постѣпватъ. Не че азъ считамъ, че това е нѣкаква грѣшка, но трѣбва да знаете, че ще бѣде много мѣчно да се създадатъ възможности тукъ, въ Парламента, да се отговори на всички тѣзи питання. Затова азъ правя апелъ къмъ васъ: по въпроси, които можете съ една лична среща съ г. г. министритѣ да уредите, да не се подаватъ питання, а да се отправятъ питання само по голѣмитѣ и важни, отъ по-голѣми обществени характеръ въпроси. Това е единъ съветъ, съ който никой не е длъженъ да се съгласява и който не отнема възможността на народния представителъ да прави питання и не освобождава министритѣ отъ задължението да отговарятъ на тия питання. Това е по досега направенитѣ питання. Азъ вѣрвамъ, че това общо желание за спазване на правилника не липсва у г. г. министритѣ и тѣ отъ днешния инцидентъ ще си взематъ добра бележка, за да могатъ да направятъ проучванията и своевременно да отговарятъ на питаннята на г. г. народнитѣ представители. Обаче редъ трѣбва да пазятъ и г. г. народнитѣ представители. Това, което искаме да ме пига Г. Кожухаровъ, и създаде цѣлъ инцидентъ въ началото на заседанието, можеше да го направи по реда на правилника, защото председателството никога не е оставало да минатъ 24 часа да не отговори на едно питане, което е отправено къмъ него.

Сега ще отговори на питането, което отправи до председателството на Народното събрание народниятъ представителъ г. Гичевъ и което днесъ той прочете отъ трибуна.

Г. г. народни представители! Председателството има съзнание, че при всичкитѣ усилия да се заведе тукъ единъ редъ, който да е съчетанъ и съ личното достоинство на народнитѣ представители и съ общото достоинство на Парламента, по въпроса за записванията по по-интереснитѣ въпроси, поставени на дневенъ редъ, всичко не е въ редъ. Азъ не се стѣснявамъ да направя тази констатация отъ името на председателството, защото се касае за едно наше огорчение и едно мѣчително преживяване, а нѣмаме възможностъ да кажемъ предъ народното представителство, че сме действували по единъ обективенъ начинъ. Субективната преценка и субективнитѣ действия, така както е създаденъ правилникътъ, ни се налагатъ на насъ, обаче едно не може да се откаже — че тия ексorbitантни права, които сѣ дадени на председателството отъ правилника, досега то никога не ги е използвало, за да малтретира малцинството въ полза на мнозинството. Тѣкмо обратното — по всѣки въпросъ на повече оратори отъ малцинството е била давана думата, отколкото на оратори отъ мнозинството.

Онзи денъ станаха записванията по интерпелацията на народния представителъ г. Йосифъ Робевъ. Председателството имаше съзнанието, г. г. народни представители, че когато се касае за интерпелация въ връзка съ създаването на новъ кабинетъ, трѣбва да се даде възможностъ да се изкажатъ тия хора, становището на които, криво или право, общественото мнение следи съ по-голѣмо внимание. И затова председателството, може би излизайки извънъ правата си по правилника, направи единъ апелъ къмъ народнитѣ представители отъ малцинството да се събератъ и да покажатъ на председателството лицата, които тѣ биха желали да упълномощатъ да се изкажатъ, като пое предъ тѣхъ ангажмента, че които и да сѣ тия лица, ние ще ги поставимъ въ списъка на лицата, които ще говорятъ. Това бѣше въ вторникъ. Мина цѣлнитъ денъ срѣда и председателството не получи никакво съобщение, а презъ това време се явяваха народни представители, които искаха да бъдатъ записани. Въ петъкъ сутринта азъ помолихъ народния представителъ г. Михаилъ Донсузовъ да потвърди предъ събранието на малцинството наново нашето становище. Спорихме само по отношение на числото — единъ повече или единъ по-малко — но по съществуването на въпроса никакво съмнение не може да има. Следъ обѣдъ запитахъ какво е решението на господата по този въпросъ, и ми се отговори, че тѣхното решение е: тѣзи, които сѣ записали, тѣ да говорятъ. И при това положение председателството нѣмаше, освенъ да дава думата на тия, които сѣ записали. Така че, може би, въ другъ случай ние, председателството, да не можехме да дадемъ единъ такъвъ по-

ложителенъ отговоръ за обективно изпълненъ дългъ, както въ този случай, даже — ще признаеме — малко съ превизиране на правата, които председателството има. Ние поискаме поне въ този денъ да не може да има никаква сѣнка по отношение начина, по който сѣ записани ораторитѣ. Това е, което имамъ да отговори на народния представителъ г. Гичевъ.

Вземамъ, обаче, поводъ отъ случая да припомня, че на насъ ни предстои едно по-масово записване по бюджета на държавата. При председателството идатъ постоянно народни представители, които желаятъ сега, преди да сѣ внесени бюджетитѣ, да се запишатъ.

Д. Гичевъ: Това не може.

Председателъ С. Мошановъ: Ние сме извели известни бележки, обаче азъ дължа да кажа, че всичко това трѣбва да се счита за неспазващо по следнитѣ причини: . . . (Възражения отъ лѣво) (Звъни) Моля ви се! . . . Защото, както виждате, създаватъ се недоразумения. Ние ще имаме достатъчно време, за да можемъ съ общи усилия да съставимъ списъка на записалитѣ се оратори, и всички да имаме съзнанието, че народното представителство е излъчило отъ своята срѣда лица, които най-добре да изяснятъ въпроситѣ, свързани съ бюджета на държавата.

Какъ ще стане това? Ние, председателството, сме на разположение на господата да изслушаме всички сюжестии, всичкитѣ възможности, които биха се дали, за да не може да ни се направи упрѣкъ, че ние по този въпросъ искаме да използваме правата на председателството, за да лишаваме произволно когото и да е отъ правото да изкаже своето мнение отъ трибуна на Народното събрание.

Това е, г. г. народни представители, което имамъ да кажа отъ името на председателството по поводъ питането на г. Гичевъ и въобще по въпроса за записването въ връзка съ настоящия бюджетъ. (Ръжкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Дойко Петковъ: Г-нъ председателю! Помислете за измѣнението на правилника, за да се избавите отъ това нежелано за Васъ положение. Тамъ е всичката вина. Тамъ е изворътъ на злото.

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Петковъ! Ако действително можемъ да дойдемъ до едно разрешение, което да е съвмѣстимо съ липсата на парламентарни групи въ този моментъ, ние ще го приемемъ веднага.

Д. Гичевъ: А дотогава ще си купя трѣба, за да ме чувате. Жалко е и че не ме виждате.

Председателъ С. Мошановъ: Г-нъ Гичевъ! По външниятъ видъ сте толкова забележителенъ, че човѣкъ не може да не Ви види! (Председателското мѣсто заема подпредседателътъ Георги Марковъ)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Пристѣпваме къмъ първата точка отъ днешния редъ —

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ НА ЗАКОНОПРОЕКТА ЗА ДОПЪЛНИТЕЛЕНЪ БЮДЖЕТЕНЪ КРЕДИТЪ ПО БЮДЖЕТА НА ДЪРЖАВАТА ЗА 1938 БЮДЖЕТНА ГОДИНА.

Г. г. народни представители! Понемъ законопроектътъ е много дългъ, азъ моля вашето съгласие да се прочетатъ само мотивитѣ, още повече, че той е четенъ отъ васъ. Които сѣ съгласни съ това предложение, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието прие.

Моля г. секретаря да прочете мотивитѣ.

Зам.-секретаръ д-ръ П. Балкански: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Г. г. народни представители!

При съставянето и приемането на бюджета за 1938 бюджетна година, макаръ и да се предвидѣха всички необходими кредити, все пакъ презъ течение на годината при упражнението му се явиха нови нужди, които налагатъ да се искатъ допълнителни кредити.

Поради това налага се да бъдат увеличени някои кредити, за да се задоволят напълно известни нужди, или пък явили се нови такива, за задоволяването на които също трябва да се разрешат кредити.

Отъ кредитите, показани въ подробната таблица към законопроекта, се вижда, че тѣ се искатъ все за неотложни нужди, каквито сѣ: кредити за доставка на хранителни и фуражни материали по Военното министерство, за пренасяне на поща, за доставка и поддържане на пощенските вагони и др.

Като ви представимъ приложения законопроектъ, моля ви, г. г. народни представители, да го разгледате и приемете.

Министъръ на финансите: Л. Божиловъ."

(Ето и законопроекта:

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година

Чл. 1. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 79.311.986 л., който се разпредѣля по министерства и дирекции, съгласно съ приложената подробна таблица.

Чл. 2. Разходите по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриватъ съ часть отъ излизците, въ размѣръ на 34.773.463 л., осъществени по сключени бюджетни упражнения, които да се отнесатъ на приходъ по § 128 отъ приходната часть на бюджета на държавата за 1938 бюджетна година и отъ постижениите въ повече приходи по сщия бюджетъ въ размѣръ на 44.538.523 л.

Чл. 3. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на държавните дългове за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 30.000.000 л. по новъ § 51а за вноски на фонда „Птица“.

Разходите по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покрие отъ осъществената икономия при частично изплатени купони по държавните заеми, отъ прескрибирани купони, купони инкасирани по добавъчните гаранции по държавните заеми и др., като се внесе на приходъ по новъ § 128а отъ приходната часть на бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

Чл. 4. Одобрява се I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 1 февруарий 1938 г., протоколъ № 22.

Чл. 5. Въ алинея втора на чл. 2 отъ наредбата-законъ за разрешаване на Министерството на вътрешните работи на народното здраве да сключи заемъ отъ фонда „Пенсии за изслужено време“ въ размѣръ на 4.000.000 л., „Д. в.“, брой 135, отъ 20 юний 1936 г., думите: „отъ 1 ноемварий 1937 г.“ се замѣнятъ съ думите: „отъ 1 декемврий 1939 г.“

Чл. 6. Намаляватъ се кредитите по бюджета на Министерството на вътрешните работи и народното здраве — Главна дирекция на народното здраве за 1938 бюджетна година по следните параграфи, а именно: § 1 съ 2.000.000 л. и § 9 съ 1.000.000 л. или общо съ 3.000.000 л., съ която сума се усилява кредитътъ по § 17 отъ сщия бюджетъ.

Чл. 7. Намаляватъ се кредитите по бюджета на Министерството на народното просвѣщение за 1938 бюджетна година по следните параграфи: § 131а съ 140.000 л. и § 137 съ 60.000 л. или общо съ 200.000 л., съ която сума да се усили кредитътъ по § 140 отъ сщия бюджетъ.

Чл. 8. Намаляватъ се кредитите по бюджета на Министерството на финансите за 1938 бюджетна година по следните параграфи: § 1 съ 2.100.000 л., § 10г съ 60.000 л. и § 34 съ 360.000 л., или общо съ 2.520.000 л., съ която сума да се усилятъ кредитите по следните параграфи отъ сщия бюджетъ, а именно: § 4 съ 700.000 л., § 6 съ 100.000 л., § 15 съ 260.000 л., § 24 съ 360.000 л., § 26 съ 300.000 л. и § 37 съ 800.000 л.

Намалява се кредитътъ по § 32 отъ бюджета на Министерството на финансите за 1938 бюджетна година съ 1.500.000 л., съ която сума да се увеличи бюджетътъ на Върховното правителство за 1938 бюджетна година по новъ § 11а за ордени.

Чл. 9. Разрешава се на министра на финансите да назначава презъ течение на пѣтата 1938 бюджетна година до 6 временни контролѣори при спиртотарниците въ зависимостъ отъ чуждата, съ месечна заплата 2.180 л. одному.

Необходимата сума за изплащане на заплатите имъ да се вземе отъ икономията по § 1 на бюджета на Министерството на финансите за 1938 бюджетна година.

Чл. 10. Одобрява се I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 12 августъ 1937 г., протоколъ № 134, допълнено съ III-то постано-

вление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 7 мартъ 1938 г., протоколъ № 40.

Чл. 11. Намалява се кредитътъ по § 24 отъ бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда за 1938 бюджетна година съ сумата 150.000 л., съ която сума се усилява кредитътъ по § 59 отъ сщия бюджетъ.

Чл. 12. Намаляватъ се по бюджета на Министерството на земедѣлието и държавните имоти за 1938 бюджетна година кредитите по следните параграфи, а именно: § 1 съ 3.048.000 л., § 8 съ 100.000 л., § 70 съ 50.000 л., § 86 съ 576.000 л., § 91 съ 50.000 л., § 120 съ 220.000 л., § 136 съ 75.000 л., § 138 съ 150.000 л., § 189 съ 705.000 л., § 192 съ 695.000 л., § 265 съ 13.000 л., § 268 съ 30.000 л., § 272 съ 625.000 л., § 283 съ 20.000 л., § 302 съ 155.000 л., § 305 съ 40.000 л., § 311 съ 50.000 л., § 312 съ 30.000 л., § 314 съ 100.000 л., § 315 съ 8.000 л., § 317 съ 52.000 л. и § 325 съ 15.000 л., или общо съ 6.807.000 л., съ която сума се усиляватъ кредитите по следните параграфи отъ сщия бюджетъ, а именно: § 2 съ 350.000 л., § 5 съ 25.000 л., § 7 съ 50.000 л., § 9 съ 550.000 л., § 30 съ 200.000 л., § 36 съ 250.000 л., § 45 съ 50.000 л., § 55 съ 50.000 л., § 60 съ 150.000 л., § 65 съ 50.000 л., § 75 съ 50.000 л., § 84 съ 80.000 л., § 102 съ 800.000 л., § 105 съ 100.000 л., § 111 съ 1.800.000 л., § 113 съ 70.000 л., § 114 съ 60.000 л., § 116 съ 100.000 л., § 117 съ 100.000 л., § 170 съ 250.000 л., § 172 съ 40.000 л., § 174 съ 20.000 л., § 175 съ 40.000 л., § 176 съ 30.000 л., § 181 съ 20.000 л., § 184 съ 160.000 л., § 187 съ 220.000 л., § 198 съ 50.000 л., § 208 съ 450.000 л., § 264 съ 12.000 л., § 277 съ 200.000 л., § 279 съ 100.000 л., § 297 съ 50.000 л., § 299 съ 50.000 л., § 301 съ 120.000 л. и § 318 съ 110.000 л.

Чл. 13. Намалява се кредитътъ по § 27 на бюджета на Министерството на обществените сгради, птищата и благоустройството за 1938 бюджетна година съ сумата 1.700.000 л., съ която сума се усилява кредитътъ по § 26 на сщия бюджетъ.

Чл. 14. Къмъ забележка 10 отъ обяснителната таблица за разходите за личния съставъ на Дирекцията на въздухоплаването за 1938 бюджетна година, стр. 21, се добавя следната нова алинея:

Разрешава се на съответния министъръ да отнася на възстановяване кредита по съответните разходни параграфи на бюджета сумите, постигнали отъ разни дарения за подпомагане българското въздухоплаване, спазвайки се волята на дарителите.

Чл. 15. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на здравните фондове по чл. чл. 243 и 244 отъ закона за народното здраве и по чл. 12 отъ закона за построяване и обзавеждане Института за народно здраве при Главната дирекция на народното здраве за 1938 бюджетна година по § 1а за постройка на здравни домове 3.000.000 л.

Разходите по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриватъ съ постъпленията отъ сключения заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 15.000.000 л., разрешенъ на Главната дирекция на народното здраве съ чл. 10, т. 1, алинея първа отъ наредбата-законъ за изграждане на здравни домове въ селата и въ по-малките градове, обнародвана въ „Държавенъ вѣстникъ“, брой 62, отъ 21 мартъ 1938 г.

Постъпленията отъ заема да се внесатъ на приходъ по бюджета на здравните фондове за 1938 бюджетна година по новъ § 3 — постигнали суми отъ заема, сключени отъ Българската земеделска и кооперативна банка — 3.000.000 л.

Чл. 16. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на фонда „Поморийски солници“ за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 500.000 л., съ която сума да се усилятъ кредитите по следните параграфи отъ сщия бюджетъ, а именно: § 2 съ 35.000 л., § 11 съ 100.000 л., § 13 съ 200.000 л., § 14 съ 50.000 л. и § 16 съ 115.000 л.

Разходите по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриватъ отъ постъпилите въ повече приходи по сщия бюджетъ.

Чл. 17. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по § 7 отъ бюджета на Българската държавна лотария за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 450.000 л.

Разходите по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покриватъ съ часть отъ постъпленията отъ продажба на лотарийни билети, като необходимата сума отъ 450.000 л. се внесе по приходенъ § 1 отъ сщия бюджетъ.

Чл. 18. Намалява се кредитътъ по § 37 отъ разходния бюджетъ на фонда „Обществени осигуровки“ за 1938 бюджетна година съ сумата 20.000.000 л., съ която сума да се усилятъ кредитите по следните параграфи отъ сщия бюджетъ, а именно: § 6 съ 700.000 л., § 20 съ 1.500.000 л., § 21 съ 200.000 л., § 28 съ 800.000 л., § 29 съ 200.000 л.

§ 31 съ 15.000.000 л., § 34 съ 1.000.000 л., § 35 съ 500.000 л. и § 42 съ 100.000 л.

Цифрата 2.000.000 л., отнасяща се за постройка на домъ на труда въ гр. Плевенъ и показана въ § 37 отъ бюджета на фонда „Обществени осигуровки“ за 1938 бюджетна година, се увеличава на 5.000.000 л.

Чл. 19. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Експортния институтъ за 1938 бюджетна година по § 6 за възнаграждение на день или на месецъ за нови 30 временни контролѹри, частни лица, по време на усиления износъ — 120.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покрятъ отъ постъпилитъ въ повече приходи по сѣщия бюджетъ.

Чл. 20. Разрешава се допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни за 1938 бюджетна година въ размѣръ на 2.000.000 л., съ която сума да се усилятъ кредититъ по следнитъ параграфи отъ сѣщия бюджетъ, а именно: § 2 съ 1.200.000 л. и § 13 съ 800.000 л.

Разходитъ по тоя допълнителенъ бюджетенъ кредитъ да се покрятъ съ постъпленията, съгласно съ чл. 8 отъ наредбата-законъ за закупуване и износъ на зърнени храни и чл. 3 отъ наредбата за разходитъ по бюджета на дирекцията, които да се отнесатъ по § 1 отъ приходния бюджетъ на Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни за 1938 бюджетна година.

Чл. 21. По бюджета на фонда „Пѣтица“ за 1938 бюджетна година се правятъ следнитъ измѣнения:

а) разрешенитъ кредитъ по новъ разходенъ § 18 — за редовна вноса на фонда „Пѣтица“ по бюджета на Главната дирекция на строежитъ за 1938 бюджетна година, съгласно чл. 10, буква „а“ отъ наредбата-законъ за Главната дирекция на строежитъ, отъ 642.000.000 л. се увеличава на 842.000.000 л., и

б) предвижда се новъ приходенъ § 22 — заемъ отъ Българската земеделска и кооперативна банка съгласно съ наредбата-законъ за разрешаване на фонда „Пѣтица“ да сключи заемъ отъ сѣщата банка — „Държавенъ вестникъ“ брой 97, отъ 5 май 1938 г. — 200.000.000 л.

Чл. 22. Последното изречение на чл. 1, буква „а“, отъ наредбата-законъ за разрешаване на фонда „Пѣтица“ да сключи заемъ отъ фонда „Обществени осигуровки“, въ размѣръ на 125.000.000 л. („Държавенъ вестникъ“ брой 95, отъ 1 май 1936 г., и „Държавенъ вестникъ“ брой 179, отъ 11 августъ 1936 г., се измѣня както следва:

Последната вноса до 125.000.000 л. трѣбва да се внесе отъ фонда „Обществени осигуровки“ до 30 юний 1939 г.

Чл. 23. Срокътъ, даденъ съ чл. 1 отъ наредбата-законъ за замѣняване временнитъ разписки, издадени отъ водния синдикатъ „Въча“, съ редовни дѣлове („Държавенъ вестникъ“ брой 36, отъ 14 мартъ 1938 г., се отнася и за неспоменатитъ въ сѣщия членъ колективни членове, както и за общинитъ, които сѣ били електрифицирани до 1 декемврий 1937 г. Наказанията, предвидени въ сѣщата наредба-законъ за неспазването на срока, се прилагатъ и за бирницитъ на общинитъ, които сѣ били електрифицирани до 1 декемврий 1937 г., както и за касиеритъ на колективнитъ членове на „Въча“.

Чл. 24. Разрешава се да се дадатъ отъ службата за държавнитъ ценни книжа и гаранцитъ на чиновницитъ при Министерството на финанситъ на Пазарджишкото градско общинско управление десетъ гербови марки отъ по 5.000 л. и десетъ гербови марки отъ по 1.000 л., а всичко двадесетъ гербови марки за обща номинална стойностъ 60.000 л., въ замѣна на погрѣшно залепени въ повече върху договора съ Българската земеделска и кооперативна банка отъ 19 юлий 1938 г. Маркитъ да се дадатъ срещу предварително заплащане 6.000 л. такса въ пари. Предаденитъ марки за номинални 60.000 л. да се изпишатъ въ разходъ по книгитъ на службата за държавнитъ ценни книжа и гаранцитъ на чиновницитъ.

Приложение къмъ чл. 1.

ПОДРОБНА ТАБЛИЦА

за допълнителнитъ бюджетни кредити по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

§	Наименование на учрежденията и на разходитъ	Искатъ се кредити лева
Главна дирекция на държавнитъ дългове		
новъ 33а	За доплащане на Б. з. к. банка загубитъ отъ доставката на горивни и петролни материали презъ 1936 и 1937 години	347.445
	Всичко	347.445
Министерство на финанситъ		
новъ 21а	За изплащане на Б. н. банка номиналната стойностъ на предаденитъ на държавната военна фабрика Казанлъкъ, цинкови монети и продадени такива	3.372.541
	Всичко	3.372.541
Министерство на войната		
3	Набавяне хранителни продукти и пр.	59.000.000
	Всичко	59.000.000
Министерство на търговията, промишлеността и труда		
53	Членски вносъ на Международния институтъ за търговия — Брюкселъ, за времето отъ 1933 до 1938 година вкл. отъ 12.560 белги	180.000
	Всичко	180.000
Министерство на земедѣлнето и държавнитъ имоти		
249а	Редовна вноса отъ държавата въ бюджета на Гл. дирекция на строежитъ	3.180.000
	Всичко	3.180.000
Морско-рѣчна отбрана и ж. п. училище		
3	Набавяне хранителни продукти и пр.	3.000.000
	Всичко	3.000.000
Главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ		
6	Пѣтни и дневни пари	150.000
10	Пѣтни и дневни пари	350.000
14	Възнаграждение на временно наети лица за замѣстници и пр.	300.000
26	Пренасяне на пощата и пр.	1.400.000
40	Цинкови полюси и пр.	1.200.000
41	Чанти за ревизоритъ и механицитъ и пр.	300.000
52	Доставка и поддържане на пош. вагони	1.500.000
54	Вноса по компенсационната сдѣлка	420.000
55	Хонорари на артисти и пр.	500.000
58	Електрическа енергия	970.000
60	Пѣтни и дневни пари	50.000
62	Обзавеждане на предавателитъ и студиото и пр.	92.000
	Всичко	7.232.000
Дирекция на въздухоплаването		
5	Набавяне хранителни продукти и пр.	3.000.000
	Всичко	3.000.000
	А всичко	79.311.986)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Йорданъ Тодоровъ.

И. Тодоровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Сезирани сме за втори пѣтъ съ законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 г. Известна ви е участъта, която последва този законопроектъ при първото му вънасяне и специално при разглеждането на § 18 отъ таблицата. И ако днесъ наново този законопроектъ ни се предлага, като имаме предвидъ оживенитъ дебати, които станаха при първото му вънасяне, ще трѣбва да ни стане ясна апатията, съ която се посрѣща той сега. Голѣмитъ аргументи за и противъ, които имаме да се кажатъ по законопроекта, вече се изнесоха съ достоинство отъ тая трибуна. И азъ съмъ тамъ, че при ония разяснения, които се дадоха при първото разглеждане на законопроекта, бихме могли спокойно да минемъ къмъ гласуването му, или къмъ неговото отхвърляне, оставяйки това на съвестта и на гра-

жданското съзнание на депутатите. И все пак, ако вие ме виждате тук, ако аз вземам думата по този законопроект, то е защото има някои факти, които се налагат на моето съзнание, които аз искам да поставя на вашата преценка.

Първото нещо, г. г. народни представители, което прави впечатление, то е подобие то не, тъждеството на мотивите — пълното тъждество, без изменение. Аз се спирам на фразата в мотивите на законопроекта: „От кредитите, показани в подробната таблица към законопроекта, се вижда, че те са искат все за неотложни нужди, каквито са...“ „За неотложни нужди!“ — това се казваше и в мотивите на първия законопроект, това се твърди и сега. Е добре, ако тия са мотивите за искането на този допълнителен кредит, аз питам: какво стана с 4-милионния кредит за Народния театър? И той се искаше за една неотложна нужда. Не по-малко дори — министърът на финансите г. Гунев, защитавайки проекта, от тук заявя: „Тъзи 4 милиона лева ние ги искаме затова, защото без тях Народният театър рискува да бъде затворен“.

Г. г. народни представители! Насега се мъчеха от тази маса да ни убедят, че тези кредити, които се искат, са действително за една неотложна нужда. Като никога, тази Камара има един елитен състав. Предполага се, че тази Камара ще има най-близко до сърцето си културните проблеми. И ако това е така, намъ ни се налага въпросът: помъ от тук се твърдише, че за неотложни нужди се искат тези 4 милиона, че без тях Народният театър рискува да бъде затворен, защо сега тия 4 милиона не фигурират? Аз се питам: защо? Мене ми са близки културните проблеми на България, близка ми е съдбата на Народния театър, и аз не бих искал лекомислено неговата съдба да бъде поставена на карта. Ако пък това не е така, ако дяволът не е тъй черен, както са ни го представили — то значи, че от тук са ни заблуждавали; то значи, че не са искани кредити за неотложни нужди, а са искани за да се подпомогне едно управление на Народния театър, което е отредено въ съзнанието на културна България. А може би не и за това. Може би грижливо въ този законопроект се премахва всички камъни преткновения. Тук се изрази едно недоволство от днешната спрямо управлението на Народния театър, и ако този кредит пак се поискаше, може би щяха да се развият по-обширни дебати по управлението на театъра, щяха да се подирят отговорности за това плачевно състояние, въ което е театърът сега. Питам се аз, имайки предвид големите симпатии, съ които се е оградил г. директорът на Народния театър: дали сега, за да бъде пощаден от критика, не са снети тези 4 милиона лева от бюджетопоекта, като по други пътища обещава да му ги дадат?

С. Колчев: Пакъ чрез Камарата.

И. Тодоров: Този въпрос, г-да, ще трябва да се сложи на нашето внимание, защото той е свързан съ един голем институт за насаждане на култура. Въпросът е за Народния театър, който, както са формулирани целите му въ чл. 425 от закона за народната просвета, има задачата, преди всичко, да подпомага развитието на българската национална драма. Ако това е така, ние ще трябва да спрем накратко нашето внимание на въпроса: дали сега Народният театър, под ръководството на г. Владимир Василев, отговаря на това си главно предназначение? От сърце бих желал това да бъде така; бих се радвал и адмирам управлението. Но, за съжаление, трябва да направя противната констатация. Днес Народният театър е всичко друго, но не огнище за насаждане национална култура. Българската национална драма се гони от него. Тая вражда, това неприязнено отношение към нашата драма и към нейните творци се най-живо изразява от днешния ръководител на Народния театър. Винаги, когато той е по малък управлението на театъра, горката българска драма е била през прозорците.

И. Момчилов: Защо приказвате за театъра, когато въ законопроекта няма предвидена сума за него?

И. Тодоров: Тъкмо защото няма сума предвидена въ законопроекта, затова приказвамъ.

И. Момчилов: Говорете по това, за което се искат кредити.

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни)

И. Тодоровъ: Затова приказвамъ, защото, азъ казахъ, ако трябва суми, ще ги дадемъ. И когато тукъ вчера ни увърха, че двойно повече суми ще се дадатъ, защото иначе театърътъ ще трябва да бъде затворенъ, днес ние питаемъ: ще бъде ли затворенъ театърътъ и кога са ни лъгали — вчера ли, днес ли? Ето защо азъ приказвамъ за театъра.

И ако използвамъ случая, тъй като не зная дали другъ пътъ ще ми се даде поводъ — ...

Н. Търкалановъ: Иде бюджетътъ на просвѣтата.

И. Тодоровъ: При разискването на бюджета на просвѣтата азъ ще използвамъ богатия материалъ, който имамъ — както виждате сега не прибѣгамъ до него — ... то е за да изтъкна и да подчертая пакостната роля, която сегашното ръководство на г. Владимиръ Василевъ оказва върху развитието на театъра.

За васъ не е тайна, г-да, пъкъ и отъ тази трибуна се изтъкна страшното гонене, на което този господинъ е подложилъ всичко будно отъ драмата и отъ операта. На васъ ви се изтъкна отъ г. Търкалановъ, че това се отразява страшно гибелно върху художествената работа на драмата и операта, че културното, художественото ниво на този институтъ е принижено. Защо? Защото покрай богатите материални възможности, покрай техническите приспособления на театъра, съ които се гордѣемъ, ние нямаме живото човѣшко динамо, което да въпрегне въ творческа работа богатите заложи и дарования, които има въ нашия театъръ. Напротивъ, всѣко младо дарование се тормози, туря се на сѣнка, убива се или се прогонва, за да намъри признание извънъ предѣлите на България. Ние искаме даровитите силони на майка България, каквито не липсватъ въ нашата страна, да бъдатъ насърчавани братски, бащински, а не да бъдатъ тормозени и преследвани въ собствената си страна, да бъдатъ гонени като чужденци, за да бъдатъ приютени въ чужбина като свои. Ето това искаме ние, ето защо се спирамъ азъ на този въпросъ.

Нуженъ е, както казахъ, човѣкъ, който да може да стопан сѣрдцата на тези големи деца, въ благородния смисълъ на думата казано, каквито са артистите. Ще трябва човѣкъ да е живѣлъ въ тяхната сѣрца, за да разбере какви хубави деца са те и какъ всичко жертвуватъ — и спокойствие, и възможности за добра кариера въ живота — само за да се обречатъ на сцената, да живѣятъ живота на артиста, да създаватъ празникъ за душата на народа. Къмъ тези артисти, които са се посветили на творчеството, ние искаме бащински обноси, искаме единъ директоръ, който да се постави на мѣстото си съ авторитета си, а не съ бруталната сила.

Нашиятъ Народен театъръ е ималъ и други директори, които не са били по-малко строги отъ сегашния — имамъ предвидъ Пенчо Славейковъ. Пенчо Славейковъ съ своята голема култура, съ доказаната си любовъ къмъ дѣлото на българската национална драма можа да приобщи артистите, да ги приюти, да ги издигне, можа да създаде и пресияжъ на Народния театъръ. И ако единъ Пенчо Славейковъ има куражъ, опирайки се на собствените си морални и нравствени сили, да се опълчи срещу градоначалника на София и да му заяви, когато той се опита да се мѣси въ работата на театъра: „Азъ отъ джандаръ акълъ не искамъ“, днешниятъ директоръ на Народния театъръ, когато трябва да търси защита отъ справедливите критики и когато е притиснатъ на тѣсно, вика директора на полицията на помощъ, защото цензурата му е недостатъчна.

И. Момчиловъ: Критики отъ кого?

И. Тодоровъ: Ще Ви го кажа. Имамъ предвидъ писмото на българскиятъ композити, „Съвременна музика“, отъ 9 октомврий 1938 г.

И. Момчиловъ: Да говори по предмета, г. председателю!

И. Тодоровъ: Понеже цензурата забранява всѣкаква публична проява, всѣкаква публична критика на днешния и дѣлата на този господинъ, дружеството излиза съ едно писмо до министра на народното просвѣщение, ...

Председателстващъ Г. Марковъ: (Звъни)

И. Тодоровъ: ... въ което изрично порицава въвежданата отъ него система и го счита отговоренъ за принижаване достойнството и низкото културно ниво на Народния театъръ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Моля Ви се, говорете по предмета.

И. Тодоровъ: Отговарямъ, понеже ме питатъ. — И заради това писмо настоятелството на дружеството е било викано въ Дирекцията на полицията и заплашвано, че уставътъ му нѣма да бѣде утвърденъ и дружеството ще бѣде разтурено, макаръ че въ устава на това дружество има членъ, споредъ който дружеството има грижата да съдействува за правилното развитие на българската драма и опера, въобще — на изкуството.

Азъ нѣма да злоупотребявамъ отъ тая трибуна, г-да, обаче бѣхъ длъженъ — още повече, че съмъ изразителъ на мнението на българските писатели — да зачекна този въпросъ, защото той пакъ ще се сложи на нашето внимание и тогава ще можемъ по-подробно да го разгледаме и да използваме досието, което сега просто е натекло отъ документи. Смятамъ, че не съмъ се отклонилъ отъ темата.

Азъ ще се спра и на другъ единъ въпросъ пакъ въ връзка съ законопроекта и ще направя една констатация, която ми прави впечатление. Следъ балама, който се даде на правителството съ отричане да се гласува 8-милионниятъ кредитъ, редио бѣше въ този бюджетопроектъ да не фигурира този кредитъ. Безспорно, той не фигурира. И азъ смятамъ, че нѣма да бѣде отклонение отъ темата, ако кажа тукъ отъ тая трибуна, че съ това отричане да гласуваме исканитъ 8 милиона лева, българските народни избраници, българскиятъ Парламентъ направи единъ великопоспенъ завои въ политическата история на нашия народъ — завои, направенъ въ най-трудното и най-опасното мѣсто. И за честта на Парламента, за честта на народнитъ избраници, безразлично отъ дѣсно или отъ лѣво, този завои бѣше майсторски направенъ, колата бѣше безупрѣчно прекарана презъ всички опасности.

Азъ искамъ да кажа още едно нѣщо: следъ като прекарахме колата презъ завои, да не я оставяме въ батака, по равното да не загизамъ. Този вои на отричане не бѣше направенъ само по формални причини, не само за формата ние отказахме да гласуваме тѣзи 8 милиона лева, а ги отказахме съ съзнанието, че по същество тѣ не сж нуждни. Критиката, която се изнесе отъ тукъ (Сочи трибуната), бѣше най-красноречивото доказателство за това. (Ржкоплѣскания отъ лѣво) И ако това е така, и понеже ние знаемъ, че машинитъ, за които се искаше този кредитъ, сж доставени — дори, по частни сведения, и монтирани — неразривно се слага въпросътъ: какво ще стане съ тѣзи машини и нѣма ли да се направи опитъ по другъ пътъ, презъ задната врата да се мине, но да се дадатъ исканитъ за тѣхъ кредити? Ето това азъ не искамъ да се допусне и казвамъ, че колата не бива да се оставя въ батака, защото не на форма служехме ние, не срещу форма се борѣхме, а срещу едно реално съдържание, което отрекохмъ, и не бива Народното събрание да позволява подъ никава форма тѣзи 8 милиона лева да възкрѣснатъ въ бюджета. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Г. г. народни представители! Сега ще се спра на нѣколко параграфи отъ бюджета на Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ — § § 55, 53, 60 и 62 — отнасящи се за хонораръ за артисти, електрическа енергия, пжтни и дневни пари, обзавеждане на предавателитъ и студиото, по които се иска увеличение на кредита. Искане за увеличение на кредита за студиото, за българския националенъ радиопредавателъ.

Налага се въ връзка съ това да кажа нѣколко думи. Азъ само ще поставя въпроситъ, но тѣ ще трѣбва да намѣрятъ своя пълненъ и изчерпателенъ отговоръ. Трѣбва да заявя, че въ нашия край радиослушателитъ не сж доволни отъ българския националенъ радиопредавателъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Защо?

И. Тодоровъ: Ще Ви кажа защо. — Това е единъ радиопредавателъ съ мощността сто киловата и се очакваше отъ всички, че ще бѣде нѣщо хубаво. Цѣлнитъ български народъ очакваше това и безропотно даде ония милиони, които се искаха за неговото уреждане. Но, за съжаление, очакванията не се оправдаха. Ние, въ Пловския край, сме на еднакво разстояние отъ Букурещъ и София, а слушаме букурещкия радиопредавателъ, който е съ мощностъ 12 киловата, много по-ясно, отколзото София. Ко-

гато слушаме София, трѣбва да усиляме приемателя, защото Букурещъ заглушава. На какво се дължи това? Азъ не искамъ отъ това високо мѣсто да стана проводникъ на оная мълва, която недовѣрчивиятъ български гражданинъ веднага възприема — че сж ни доставени вехти, боядисани машини. Ако азъ повдигамъ този въпросъ, то е, за да предупреди отговорнитъ мѣста да внимаватъ. Три години има вече откакъ е построенъ радиопредавателътъ. Миналата година щѣха тържествено да го откриватъ, обаче нѣщо скърцаше и отъ тържествата се отказаха. Е добре, ще го приемемъ ли тихомълкомъ, ще се примиримъ ли съ единъ фактъ? Не! За достоинството на Парламента, не трѣбва да допустнемъ това. Ние ще трѣбва да проникнемъ тамъ. Една парламентарна анкета ще трѣбва да се намѣси и да види какъ е станала доставката на тия машини, какви сж отговорноститъ на тия господа.

Нѣкой отъ нар. представители: Тѣ не сж доставени още. Радиопредавателътъ не е приетъ.

И. Тодоровъ: Защото азъ знамъ, че намъ ни се предлагаше другъ радиопредавателъ, съ мощностъ 150 киловата, на цена по-ниска, обаче се отказахме отъ тази оферта. Прекрасно — ако бѣше се взело нѣщо по-хубаво, по-добро. Ние виждаме, обаче, че резултатитъ сж отрицателни. Ние трѣбва да потърсимъ отговорноститъ. Нека да не мислятъ, че ако сж разполагали, въ наше отсъствие, съ потѣта на народа, този народъ нѣма да потърси смѣтка.

Г. Василевъ: Трѣбва да се направи една техническа анкета.

И. Тодоровъ: Съгласенъ съмъ на техническа анкета, но да има и представители на Парламента. Само тогава ще можемъ да бждемъ спокойни и съ чиста съвѣсть да гласуваме ...

Г. Василевъ: Трѣбва да се събори, за да се гради на-ново.

И. Тодоровъ: ... не само тия кредити, които се искатъ, но и всички други пера. Азъ се отказвамъ да стана проводникъ на тази мълва, но настоявамъ за една анкета. Съгласенъ съмъ техническа да бжде, но и окоето на народния представителъ трѣбва да надзърне тамъ. Истината, пълната истина трѣбва да бжде изнесена. Както казахъ, намъ е скъпо Родно радио, ние знаемъ голѣмата културна роля, която има то да играе. То не е за празна забава на насъ тукъ — то е за поддържане националния духъ на онѣзи наши братя, които, по нещастно стечение на обстоятелствата, въздишатъ въ чужда земя. („Браво!“ Ржкоплѣскания) На тѣхъ ние ще трѣбва да дадемъ едно хубаво радио, което да проникне въ къщитъ имъ, за да стопли душитъ и сърдцата имъ съ сочната и звучна българска речъ. Ето защо не мога спокойно да говоря по този въпросъ и настоятелно искамъ да се намѣсимъ и разгледаме всички сдѣлки, свързани съ Родно радио.

Още единъ въпросъ за това Родно радио. Освенъ че то трѣбва да бжде добре построено, да отговаря на всички технически изисквания, ние трѣбва да поискваме и едно управление на самото Родно радио, което да даде програма, която всестранно да задоволи изискванията на българския народъ, предимно на ония наши братя, които сж задъ границата. Трѣбва отговорнитъ министъръ да си вземе добра бележка.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма да говоря повече. Смятамъ, че съмъ изпълнилъ единъ дългъ, поставяйки тѣзи въпроси на вашето внимание, и смятамъ, че отговорнитъ мѣста ще си взематъ добра бележка. (Ржкоплѣскания)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Пастуховъ.

И. Пастуховъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за допълнителнитъ бюджети е по-другъ, отколзото въпросътъ за редовнитъ бюджети. Ако въ редовнитъ бюджети се опредѣля общата политика на тържавата чрезъ разходитъ, които се предвиждатъ за нейното провеждане, въ допълнителнитъ бюджети, като тая, може да се проследи пъкъ начинътъ на изпълнението на тая политика. При туй положение, мене ми се струва, че колкото е важенъ въпросътъ за съставянето на единъ рационаленъ бюджетъ, не по-малко е важенъ въпросътъ за начина, по който се разходватъ срдѣствата, които се

дават на изпълнителната власт за посрещане на държавните нужди. И когато едно правителство се яви с един законпроект за допълнителен бюджет, всеки един от народните представители има правото да го попита защо иде с този допълнителен бюджет, и какъ се е стигнало дотам, да се иска от нас допълнителен бюджет.

Щом тъй е поставен въпросът, аз мисля, че би трябвало да го разгледаме на една по-широка база. Ако правителството се яви с искане за допълнителен бюджет, който вълиза — с онзи параграфи, които са посочени като тайни тук, въ самия законпроект — на милиарди, мене ми се струва, че една от големите причини е системата на управление, която се създаде, бих казал, още от преврата, от 19 май на насам, и която не можеше да свърши другояче, освен с такива искания за допълнителни кредити. Ако въ първите години след преврата ние не можехме да знаем какъ се е оперирало с бюджетните средства, заради туй защото всичко ставаше въ тъмнина, сега, когато се събра Парламентът, онова, което г. г. министрите от миналите кабинети не можаха да сторят с декрети-законои или с особени постановления на Министерския съвет, трябва да се подложи вече, така или иначе, на разглеждане от самото Народно събрание. Казвамъ, въ този период на тъмнота при съставянето на бюджетите и при тяхното упражняване се създаде една система, плод на която, според моите разбирания, е и този законпроект за допълнителен кредит, който разглеждаме.

Каква беше тази система? — Отрече се общественият контрол чрез всичките средства на цензурата, на подтикане сдруженията, на подтикане събранията, на подтикане говора; отне се възможността да се преглеждат от едно законодателно тяло манипулациите по бюджетите на изпълнителната власт. Въ замѣна на това се създаде един бюрократически режим, личен режим, който, като отхвърля обществеността въ своите действия, оставя на разположение и въ ръцете на една бюрократия, лично нему доверена, изпълнението не само на бюджета, но и прокарването на цялата му политика.

При туй положение на тъмнота, само по себе си следваше, че ще се намерят едни методи, едни похвати на управление и едни начини за манипулирането с обществените средства, които, така или иначе, дават възможност на един бюрократ да се разпорежда, като въ своя мушия, с ресора, въ който се простира неговата власт, и да оперира с средствата, които му са дадени, така както той намѣри за добре. И въ резултат на това ние виждаме по всичките почти ведомства да се създават въ една или въ друга форма, едни похвати, които са довели, довеждат и ще довеждат, ако продължава тая система, до едни неправилни и нерационални нареджания по бюджета и изпълнения на тия бюджетни нареджания. Дори нѣщо повече: бюрократът е поставен въ едно безконтролно положение, защото знае е, че цензурата не дава нито за един чиновник да се пише. Азъ две години редактирахъ въ тази тъма вестникъ „Искра“ и колкото пъти се опитвахъ да пиша за нѣкой чиновникъ, винаги от цензурата или от съответното министерство ми казваха: „Това може да е право, какъте ли го на насъ, ние ще вземемъ мѣрки, обаче публично Вие не можете да изнасяте случаи“. И, при туй положение, чудно ли ви е, че тъй оставеният безконтролен и неотговорно бюрократ ще погледнатъ вече на ресоритъ, които имъ са дадени за управление, като на своя мушия, и въ такъвъ случай ще има не само неправилни разходвания на суми, не само преразходвания на определени суми, но ще се правятъ и големи злоупотребления?

Азъ искамъ тукъ да ви представя нѣколко документи от тия, които са ми пращали хора от различни мѣста, от различни ведомства, за да видите какъ безотговорният бюрократ е шеталъ изъ своето ведомство и защо той дава такива дефицити вече при изпълнението на бюджета. Да вземемъ, напр., Министерството на финансите. Искамъ да обърна вниманието на г. министра на финансите — който е съвсемъ неотговоренъ за туй, което е ставало по тоя ресоръ — върху действията на директора на Държавната печатница, нѣкой си Д. Кокосковъ, когато азъ нѣмамъ честта никакъ да познаямъ. За него, обаче, се изнасятъ много интересни работи.

Г-нъ Кокосковъ, като се почувствувалъ твърде много господар на положението въ Държавната печатница, решилъ да облагодетелствува своите подчинени печатари да имъ създаде едно лѣтовище. Но къде мислите? Лѣтовище тамъ, отъ където той е роденъ — въ Самоковско.

Обаждатъ се: Не е лошо.

И. Пастуховъ: Не е никакъ лошо мѣстото, нито пъкъ азъ съмъ противъ лѣтовищата. Но когато създаването на тия лѣтовища стана като „Съ чужда пита майчинъ поменъ“, въ такъвъ случай самите онѣзи, за които се прави това благодеяние, вече почватъ да протестиратъ и да казватъ: „Ако е въпросъ да се правятъ лѣтовища, преди всичко ние, като финансови чиновници, имаме право да се ползуваме отъ нѣколко лѣтовища; а ако искатъ специално да правятъ лѣтовища за насъ, нека средствата за него да се взематъ отъ онѣзи средства, които имаме, като членове на съответната професионална организация, даваме“.

Но г. Кокосковъ не постъпилъ така. Той намѣрилъ за най-целесъобразно персонала и средствата, които са му дадени за посрещане нуждите на Държавната печатница, да ги употреби за създаването на това лѣтовище. И ето сега какъ се развиватъ работите. Първо, той е отделил отъ производството въ печатницата около 20 и повече души, съ което е осетилъ държавата съ десетки хиляди лева; като прибавимъ използването на държавните камиони за пренасянето на разни материали при постройката на лѣтовището, заплатите на шофьорите, изразходвания бензинъ, то вредите, нанесени на държавата отъ тази постройка на г. Кокосковъ, ще възлизатъ на стотици хиляди лева. Но не е само това.

Отъ началото, откато е поелъ управлението на печатницата, и до днесъ г. Кокосковъ си е поставилъ за целъ не да бъде полезенъ на държавата и на персонала, а тъкмо обратното: да тормози персонала, да го товари и обременява съ редъ задължения и да го докара до положението, че да не може да посрещне най-необходимите си нужди, съ целъ само да построи неговото любимо лѣтовище въ неговия роденъ край. Така: извиква работниците единъ по единъ въ кабинета си и ги увещава да запишатъ заеми отъ взаимноспомогателната и болнична каса на служителите при Финансовото министерство въ размѣръ на три заплати и ги дадатъ на негово разположение за строежъ на лѣтовището въ с. Говедарци. За тази целъ имъ поднася единъ списъкъ, въ който той е записалъ пръвъ заемъ за 40.000 л., а надолу следзатъ имената на антуража му: секретарътъ на печатницата Н. Джуревски — 9.000 л.; контролорътъ Чешмеджиевъ — 10.000 л.; контролорътъ Драндаровъ — 9.000 л.; инженеръ Георгиевъ — 10.000 л.; техническиятъ ревизоръ при печатницата Върбановъ — 8.000 л. По тоя начинъ посочилъ на работниците: „Ето, виждате, че най-висшите чиновници въ печатницата записаха тия заеми, дайте и вие!“ И хората почнали да записватъ. Обаче при получаването на заема г. Кокосковъ и антуражътъ му използвали своя заемъ за лично употребление, а този на работниците те употребили за строежа на лѣтовището.

Но г. Кокосковъ не спира дотукъ. Понеже тѣзи заеми отъ касата на финансовите служители били недостатъчни за целия, той си позволилъ да поиска отъ работниците да му дадатъ и вътрешенъ заемъ. За тази целъ между работниците се пуска пакъ списъкъ: желаещите да запишатъ по 100 л., които да се удържатъ ежемесячно отъ заплатите имъ. Много отъ работниците, подъ страхъ да не би отказътъ имъ да се отрази зле върху тѣхъ, записали, и ето вече 5 месеци имъ се удържатъ по 100 л. отъ заплатата. Понеже случаятъ билъ спешенъ, то г. Кокосковъ предварително сключилъ заемъ отъ Самоковската популярна банка 200.000 л., които се погасяватъ ежемесячно заедно съ лихвите, отъ този вътрешенъ заемъ. И когато работниците се чудятъ какъ да свържатъ двата края, г. Кокосковъ ги задължавалъ съ разни заеми за цели, датежни отъ насъщните имъ нужди.

Освенъ това, г. Кокосковъ е назначилъ на служба хора осъждащи. Тѣзи лица, които ми донесоха тѣзи факти, казватъ: „Ние искаме анкета“. Действително, по тѣхно настояване, министърътъ на финансите е пратилъ анкеторъ, ревизоръ, но г. Кокосковъ е започналъ да заплашва работниците, които отиватъ при ревизора да разкриватъ истината — на туй Ви обръщамъ вниманието, г. министре, за да не Ви правя друго питане — заплашвалъ ги постоянно, че ще бъдатъ уволнени, ако би да изнасятъ факти, които го компрометиратъ. И подъ единъ голъмъ страхъ, да не бъдатъ уволнени, тия хора, които дойдоха да ми изложатъ тия факти, казватъ (Чете):

„Пазете ни много, не ни разкривайте имената; ако има, обаче, една безпристрастна анкета, ако този Кокосковъ бъде отстраненъ, въ такъвъ случай ние ще разкриемъ цялата истина, защото я знаемъ съ всичките й жестокости.“

По-нататък. Г-нъ Кокосковъ назначава почти на всяка ваканция хора отъ Самоковъ и Самоковско, между които има и такива безъ необходимия цензъ за службата, която заематъ.

Двама отъ шофьоритъ, платени по бюджета на печатницата, сж заангажирани всецѣло съ колитъ на задругата на г. Кокосковъ, като единиятъ служи лично само за него.

Когато на пазара сж изчерпани картитъ за игра — тукъ е вече единъ много очебиенъ фактъ, какъ държавенъ чиновникъ може да оцети много държавнитъ приходи и държавната хазна — и има други поръчки за изпълнение въ печатницата, г. Кокосковъ ги пренебрегва, като дава предимство на календара на задругата му, защото машинитъ, на които трѣбва да се изпълнятъ другитъ поръчки, сж заангажирани съ печатането на календара; а когато за изпълнението на държавни поръчки, дори и военни, сж спешенъ характеръ, се искаше да се внесе при поръчката поне 50%, г. Кокосковъ не само че не е внесълъ тия 50%, но не е платилъ както миналото-линия, тъй и този, който се работи сега.

Систематически сж взимани държавни суми съ сто-тици хиляди лева отъ държавната каса и употребени за нуждитъ по постройката на този почивенъ домъ въ с. Говедарци.

С. Колчевъ: Върватъ ли го?

И. Пастуховъ: Вървамъ го всичко. Азъ едно нѣщо ще ви кажа. Азъ искахъ тази мисль да кажа въ заключение, но понеже Вие ме предизвиквате, азъ бихъ Ви казалъ: недейте свѣта, че това, което казватъ хората, които непосредствено наблюдаватъ тамъ, особено работящитъ въ това ведомство, е лъжа. Даже да предположите, че има единъ плюсъ, че има нѣщо надхвърлено, вие ще знаете, че въ основата си тѣ сж прави и ще обърнете внимание на тѣхното казване и ще имъ дадете възможностъ, всичко да ви докажатъ, като, когато се касае за такива голѣми афери, вие отстраните ръководното лице и дадете възможностъ на другитъ да говорятъ.

(Продължава да чете) „Отдаденъ всецѣло по строежа на лѣтовнщето въ с. Говедарци, г. Кокосковъ наподобяваше повече на предприемачъ на постройки, а не на директоръ на печатницата. Това, обаче, не закѣси да остави своитъ послѣдствия, а именно: станаха три пожара въ печатницата въ продължение на една година.

И всичко това се вършеше при трима държавни контрольори, които се правѣха, че не виждатъ нищо, защото г. Кокосковъ съумѣ да ти възнагради, а именно: назначи на контрольора Ряловъ сестра му съ 80 л. надница, а има работнички, които работятъ по 10 години и взиматъ по 40 л. надница; на контрольора Драндаровъ даде заплатата възнаграждение отъ печатарска задруга, като неинъ счетоводителъ, 2.000 л. месечно и коректора Чешмеджиевъ направи контрольоръ“.

Този е единъ отъ фактитъ, които характеризира единъ бюрократъ, разположенъ въ това голѣмо държавно предприятие. Но въ тази областъ пакъ много типиченъ е случаятъ съ кибритената фабрика при Костенецъ. Него азъ нѣма да разкривамъ, защото той е разкритъ достатъчно отъ анкетата на самата държава. Мисля, че дѣлото е дадено въ ръцетъ на съдебнитъ власти; тѣ ще има да си кажатъ думата. Знае се, че трѣбваше най-напредъ печатътъ дълго време да се бори, за да изнесе на показъ фактитъ, които довѣстоха до казаната анкета. И следъ дълга борба, повече отъ година и половина, най-сетне, работата дойде до анкета. Но следъ като стана анкетата и дойдохъ заключенията на съответнитъ анкетъори, не се посегна на г. контрольора веднага. Той се държа още нѣколко време, а пъкъ вие знаете какви приходи носи тази фабрика на държавното съкровище.

Азъ искамъ да ви обърна вниманието, г. г. народни представители, и върху други ресори, напр., ресора на народната просвѣта, гдето гешетитъ сж най-мѣкчи, защото, нали знаете, този ресоръ е постоно дробче. Но въпрѣки че е постоно дробче, дето има възможностъ нѣщо да се направи, ще се направи по единъ такъвъ начинъ, че ще се увредятъ интереситъ на държавната хазна, може би безъ никаква користъ, или пъкъ, гдето има възможностъ, и малко користича ще се вмѣкне. Въ туй отношение типиченъ е примѣрътъ съ Народния театръ.

Системата, която се създаде въ Министерството на народната просвѣта, съвсемъ не се отличава отъ общата система на бюрократизма, която съществува по всичкитъ други ведомства. И понеже г. министрътъ на народната просвѣта слеза отъ върховетъ на най-високитъ научни

институты и досега е съвършено незабърканъ въ всички тия дребнавости на ежедневиия животъ и на просвѣтата, дохожда тукъ съ благородното намѣрение да направи нѣщо, да допринесе нѣщо за очистиането и за повдигането на просвѣтното ведомство, за повдигане на всички тия културни институции, които сж свързани съ това ведомство, азъ заради туй рекохъ да кажа нѣколко думи и по тия въпроси въ негово лично присѣствие.

За Народния театръ азъ поддържамъ една теза, която мисля, че би трѣвало да се усвои отъ държавната политика. Тамъ, дето държавата е създава ресори, които носятъ приходи, би трѣвало държавата да се еманципира отъ подкрепата, отъ активната подкрепа на тия ресори съ свои срѣдства, следъ като е дала всичката възможностъ на дейцитъ, които сж въ тѣхъ, да работятъ и да печелятъ. Въ такъвъ случай тя трѣбва да имъ каже: г-да, азъ съмъ ви дала тази институция, съ всичкитъ предварителни срѣдства за добиване на приходи, на ваше разположение и подъ ваше управление; вие печелите, не плащате никакви наеми, не посрѣщате никакви други разходи, имате да посрѣщате само личнитъ ваши разходи — печелете, и каквото сте спечелили, вземете го за васъ си, разпредѣлете го споредъ нормитъ, които ви сж опредѣлени като заплати.

Така, ако би се постижало, мене ми се струва, че държавата отъ подобни учреждения не само че нѣма да губи, но ще бѣ да се постигнатъ онѣзи цели, за които тѣ сж създадени. Бихъ казалъ даже нѣщо повече: въ такива културни институции, каквато е Народниятъ театръ, би трѣвало да се погледне нѣкакъ си много по-широко сърдце на хората, които работятъ тамъ, и да имъ се даде едно пълно довѣрие; да имъ се каже: г-да, довѣряваме ви Народния театръ; вие имате право да работите въ него, както намѣрите за добре, но азъ искамъ отъ васъ отговорности; азъ искамъ успѣхъ на това дѣло, което е тъй мило на всички, а преди всичко на васъ. И поставяйки ги предъ права и предъ отговорности, чисто и просто да имъ каже: вие, г-да, сте интелигентни, вие разбиете отъ театрално дѣло, вие познавате най-добре лицата, които биха могли да ви ръководятъ и да го издигнатъ на най-голѣмата му висота — изберете си свой човѣкъ; вие отъ операта — изберете си своя директоръ; вие отъ драмата — изберете си своя директоръ; азъ като държава си оставамъ само правото на единъ интендантъ надъ двѣтъ, който да следи за приходитъ и разходитъ и изобщо за материалното обзавеждане на театъра, а вие, заедно съ избранитъ отъ васъ директори, старайте се, печелете; но когато пропаднете — вие носите всичката отговорностъ и обществото тогава ще знае по какъвъ начинъ да ви награди, или да ви накаже.

Но за една бюрократическа система този принципъ на избираемостъ е съвършено непонятенъ. Една бюрократическа система търси да одуши своитъ служаци. Тя ги поглежда съ недовѣрие, тя имъ незначавъ едно началство и имъ казва: ще го слушате! А такова началство, каквото е г. Владимиръ Василевъ — лично не го познавамъ, но имамъ предвидъ сведенията, които артиститъ даватъ, и това, което въ обществото се говори, пъкъ и онова, което чета отъ неговитъ публични обяснения въ печата — съвършено не поглежда така на своята работа, съвършено другока поглежда. Той казва: „Азъ съмъ назначенъ, азъ ще ръководя. Всѣки трѣбва да положише декларация. Комуто не отърва и не я подпише — вѣтъ“.

Не може да има отъ този по-голѣмъ, бихъ казалъ — не ще употребя думата „позоръ“ — но не може да има по-недостоеенъ начинъ отъ този за отношение къмъ едни хора на изкуството, хора съ тънко чувство, а отъ друга страна, съ нѣжна, деликатна душа, хора, които сж отишли въ театъра да творятъ, да издигатъ себе си и да работятъ за народната култура. При едно такова недостойно отношение, вие не можете да искате нищо отъ дейцитъ въ това поле. Въ туй отношение нека г. министрътъ на просвѣтата, който знае да изследва по единъ най-внимателенъ начинъ всички научни въпроси, следъ като провѣри всички документи, съ свойствената му тънка критика, обмисли този въпросъ, за да можемъ ние въ края на краищата да издигнемъ това учреждение, а заедно съ него и всички други театри въ страната, на подобаваща висота.

Ако г. директорътъ на Народния театръ бѣше се отнесълъ съ пълно довѣрие къмъ своитъ хора, ако той бѣше имъ казалъ: творете, за да можемъ да се издигнемъ, давамъ ви права, но искамъ отъ васъ и отговорности — тогава ние нѣмаше да се изправимъ предъ № 24 за 4-тъ милиона лева, и нѣмаше да видимъ сега да се оттегля тоя параграфъ по единъ начинъ такъвъ, че да не се даватъ нуждитъ обяснения на народното представителство. Отъ друга страна, нѣмаше да виждаме, когато Народниятъ театръ така съхне

и въхне, едно съвършено изкуствено средство за търсене ресурси или, най-малко, за реклама на театъра или на неговия директор — пълмаше да виждаме той да прибъбва до чужда помощ в моменти, когато най-много се посещават театърът, именно в тия есенни и зимни нощи, нѣмаше да го виждаме да вика чужденци. Аз не съм никакъ противъ викането на чужденци, но не трѣбваше в тия моменти да се викатъ тия трупи, тия известности, за да се явяватъ на сцената и по този начинъ да се лишава Народниятъ театъръ отъ приходи. Каза ми се, че миналото лѣто Франкфуртската опера дала 250.000 л. на Народния театъръ. А колко пари щѣха да се взематъ в тия дни, когато Народниятъ театъръ най-много работи? Нѣщо повече — самото изчерпване на средствата, които публиката дава за театъръ, нече обрича театъра дълго време на бездействие, на празни столове.

Н. Търкалановъ: И то въ началото на сезона.

И. Пастуховъ: Именно азъ туй казвамъ — въ началото на сезона. — И когато имаме едно такова разпореждане на единъ чиновникъ, който се е превърналъ въ единъ пъленъ и безконтроленъ господаръ въ своя ресортъ, ние не можемъ да очакваме друго, освенъ дефицитъ въ театъра и други предложения на министра, освенъ за извънредни кредити за покриване на тия дефицити.

Но има и друго едно нѣщо. Тамъ, както научихъ, както ми казватъ хора посветени, се завързвалъ единъ особенъ такъвъ консорциумъ, или не знамъ какъ да го нарека, едно съдружение отъ нѣколко чужденци. Нѣкой си Матенъ, импресарио, търсилъ външни сили, за да ги доведе тукъ. Той билъ въ Русия и се върналъ тукъ. Ималъ близки връзки съ другъ нѣкой русинъ, Фроманъ, мисля, се казвалъ, а пъкъ този Фроманъ ималъ връзки съ известния Куперъ, който също така е русинъ. Влѣзли помежду си въ връзки и, между другото, си поставили за целъ да озладѣятъ, ако не цѣлия театъръ, то поне балетната му частъ. Този Фроманъ, сестрата на когото била нѣкаква прочута балетмайсторка, а самиятъ той едвали познава нѣщо особено отъ това изкуство, си поставилъ за задача да търси чужди балетрини за нашия театъръ, а да подиска Анастасъ Петровъ, единъ младъ човѣкъ, който бѣше шефъ на балета и създаде балетното дѣло въ нашата страна — момѣкъ, когото ще видите днесъ просто да се изтезава отъ бездействие и да се срамува отъ това, че му даватъ заплатата за туй бездействие, човѣкъ съ честолубие, човѣкъ съ талантъ, човѣкъ, който се харесвалъ на цѣлата публика. Азъ не разбирамъ много отъ балетъ, но съмъ челъ всички отзиви за този човѣкъ и съмъ виждалъ съ какъвъ възторгъ го посрѣщали публиката, когато се явявалъ на сцената. Сега той е обреченъ на бездействие. Нѣщо повече. Даватъ му да приготви единъ балетъ, приготвилъ войчко, изразходвалъ голява сръдства и, когато трѣбва да излѣзе на сцената, г. Василевъ му казва: „Ще отстъпите мѣстото на Фроманъ, другъ балетъ ще се играе“. Ами този трудъ, положенъ отъ него въ продължение на месеци, нали струва пари? И сега за тѣзи загуби ние трѣбва тукъ да гласуваме кредити, за да ги покриваме. Явно е, че по този начинъ не може да се оперира, тъй както не може да се оперира и съ оная пресловутата ротативна машина за издаването на държавни партизански вестници.

Н. Василевъ: Много силно го каза.

И. Пастуховъ: И друго нѣщо бихъ казалъ. Азъ номини разкритието на г. Димитъръ Савовъ, че тази ротативна машина е вече доставена и че тя, вмѣсто 8 милиона лева, колкото сѣ броели за нея, струва 4 милиона лева. Какъ е станалъ гешефтътъ по тази работа, не искамъ да тълкувамъ.

Н. Василевъ: Нѣма гешефтъ.

И. Пастуховъ: Но важно е друго едно обстоятелство. Тѣзи 8 милиона лева, като че сѣ вписани въ този допълнителенъ бюджетъ, откъде ще се покриватъ? Нека открито да заяви г. министърътъ на външните работи, къмъ ресора на когото принадлежи тази печатарска машина, отъ къде ще вземе тѣзи 8 милиона лева. Машината е вече доставена. Ще я изкара ли на публична продажъ? Ами ако се яви дефицитъ, кой ще го понесе?

Председателстващъ Г. Марковъ: По този въпросъ ще се говори, когато се сложи на разглеждане.

И. Пастуховъ: Добре. Азъ го повдигамъ сега мимоходомъ, защото е въ връзка съ законопроекта. Азъ го давамъ

като единъ примѣръ за изразходване на сръдства по единъ начинъ, който донася само дефицити.

Но азъ ще обърна вниманието ви, г-да, и на друго едно обстоятелство. Азъ имамъ предъ себе си рапорта на единъ бившъ членъ на Варненската търговска камара, високо интелигентенъ търговецъ, отъ Търново, който е билъ натоваренъ следъ преврата, въ медения месецъ на идеализма на превратаджинтъ, да направи анкета на нѣкои фабрични заведения, за да се види по какъвъ начинъ тѣ представятъ своитъ приходи и разходи и съ какво ползуватъ държавното съкровище срещу всичкитъ привилегии, които съответнитъ закони имъ даватъ. Този високо благороденъ човѣкъ е билъ натоваренъ, понеже разбираше този ресортъ особено много, да направи една ревизия на фабриката за тѣлъ и гвоздеи „Жити“ въ Русе. Анкетата е извършена презъ месецъ май 1935 г., но той ми каза: „Положението продължава и досега така“. Неговиятъ анкетенъ листъ, неговиятъ докладъ се намира въ Министерството на търговията и новиятъ министъръ на търговията ще може да се запознае съ него, ако рече да полюбопитствува по този случай. Случаятъ, споредъ моето разбиране, е извънредно интересенъ и типиченъ. Когато натоварилъ този господинъ, търговецъ, да произведе анкетата, той тръгналъ заедно съ чиновникитъ — ревизори отъ Министерството на търговията. Като отишли въ фабриката, тия ревизори дали формално приготвенитъ листове за анкетата. Той разгледалъ тѣзи листове и казалъ: „Г-да! По тѣзи листове ние не можете да получите абсолютно никакви действителни указания, азъ искамъ да се произведе анкетата по другъ начинъ“. По формални съображения, обаче, господа ревизоритъ останали на особено мнение — не се съгласили съ него. Тогава той имъ казалъ: „Азъ самъ ще произведа анкета“. И намѣсто по тия листовъ-формуляри, които се попълватъ съ данни, взети отъ зададенитъ на фабрикантитъ въпроси и отъ предварително приготвени и попълнени отъ тѣхъ таблици — понеже тия фабриканти умѣли да нагаждатъ търговскитъ си книги, за да прикриватъ сравнително голѣмитъ си печалби поради покровителственитъ мита — той решилъ да направи своята анкета въз основа на съвършено други данни, не по бюрократически начинъ. И какво направилъ? Отишелъ въ митницата и взелъ отъ тамъ даннитъ за внесенитъ сурови материали отъ тази фабрика. Следъ това взелъ инвентара и баланса на фабриката и установилъ, че фабриката на 31. XII. 1934 г. е имала суровъ материалъ, различни видове — не искамъ да ги чета — 644.590 кгр., производство — 237.410 кгр.; стоки: гвоздеи, бурми, желязна тѣлъ и пр. — 384.150 кгр.; всичко — 1.296.150 кгр. Получила е презъ 1934 г. отъ чужбина желязо — 2.820.710 кгр. Всичко — 4.125.000 кгр. Продадени презъ 1934 г. — балансътъ е отъ 31 декемврий с. г. — 2.304.000 кгр. Остатъкътъ, който трѣбва да бѣде показанъ отъ фабрикантитъ, е 1.821.000 кгр. Вмѣсто това, по инвентара на фабриката, сѣ показани 1.476.660 кгр., т. е. непоказано желязо 345.000 кгр., като се спадне 5% при производството фири, остатъкъ 230.000 кгр. Понеже влѣзлото въ фабриката желязо струва 5 л. килограмътъ, а се продава 12 л., фабриката има укрита печалба 1.600.000 л.

Надуги сѣ и разходнитъ пера за укриване частъ отъ печалбата. Първо, за 4—5 месеца заплати на персонала — 1.257.000 л.; на единъ директоръ — по 25.000 л. месечно — то е съмнително; на двама до трима съветници — по 10.000 л. Второ, за технически персоналъ 764.000 л. — надуга цифра, понеже броятъ му не е установенъ; работнически заплати — 3.230.000 л.; за амортизация — също тъй надуга цифра — 500.000 л., т. е. 5%, понеже сградитъ сѣ показани, че струватъ 10.000.000 л., когато въ никой случай не струватъ повече отъ 5.000.000 л. Трето, скроежъ е и нѣкакъвъ облигационенъ заемъ отъ 802.000 л. Надуги е също и цифрата канцеларски разходи — 290.000 л. Също и разни фабрични разноски — 1.164.000 л. И разходътъ 1.771.000 л. за 160.100 кгр. цинкъ на блокове е показанъ погрѣшно, че е направенъ за поцинковане на тѣлъ, когато той е употребенъ за бояджийски цинквейсъ.

Колко много печели фабриката се вижда отъ това, че продава бактросана тѣлъ за кровати на фабриката на братя Габровски, голѣми фабриканти, по 11 л., когато на други търговци и занаятчии я продава по 15 л. — значи, печели свръхпечалбата по 4 л. на килограмъ.

Освенъ това, изглежда, че фабриката има скрити резерви въ Полша, гдето живѣе най-голѣмиятъ ѝ акционеръ и гдето купува 2/3 отъ своя вилдартъ. Другъ е въпросътъ по какъвъ начинъ всичкитъ ни почти фабрични заведения, или голѣма частъ отъ тѣхъ, които иматъ за прикрытие българи напредъ си, минаватъ въ ръцетъ на чужденци и приходитъ отиватъ въ чужди страни. По този въпросъ ще имамъ нѣкога случай да се обясня по-подробно.

Цинквейса фабриката продава по 26—27 л. килограмът, а отъ Холандия се купува по 11 л. килограмът, франко българското пристанище. Вижда се каква грамадна печалба, вън от това, взема.

Заклучение. Анкеторът намира, че „Жити“ е имала укрити печалби 2—3 милиона лева и че, следователно, цената на гвоздеите и телата може да се намали със 2 л.

Въ своя рапортъ анкеторът прави заключение: усвоената отъ министерството метода и въпросниците, попълнени съ данни, взети отъ книгите на индустриалните предприятия, не дава, при нашите нрави, възможност да се открие действителното имъ положение. Именно за този бюрократизъмъ, за тази метода чисто бюрократическа, единъ човѣкъ, който е запознатъ най-добре съ най-големите тѣжкоти на производството, идва и казва на ревизорите отъ министерството: „Оставете, зарѣжете тази практика и елате по този начинъ да действуваме“, а тѣ му казватъ: „Не, ние имаме методъ“. Но знае се, че — азъ не знамъ какво да кажа, вие ще го наречете клока — рѣдко отива нѣкой анкеторъ въ фабриката, безъ да се обближи съ фабриканта. Може да не се облажи — но облаги има много. Не сѫ малко случаите, когато отъ Министерствата на търговията, на земедѣлието, или на желѣзниците, голѣми чиновници, които предварително сѫ узнали къде има гешефтъ, напуштатъ министерството, хвърлятъ се въ този гешефтъ, заематъ периметъръ и следъ това — знаете какво получаватъ. Имаме ги такива. При туй положение, намѣсто държавата да прибира прихода, той отива въ ръцете на тѣзи фабриканти, а естествено е тогава, че на Министерството на търговията ще трѣбва да му се даватъ допълнителни кредити.

Азъ бихъ продължилъ и по-нататѣкъ. Напр., вземете Дирекцията на строежите. Г-нъ министърътъ на благоустройството е много чувствителенъ, когато му се говори за дирекцията. Лично върху него нѣма чикава сѣнка, азъ не мога да хвърля върху му подозрение, но има едно друго обстоятелство — той е най-големиятъ поддържникъ на бюрократическия методъ. Помните тукъ дуела между него и г. Николаевъ. Когато г. Николаевъ лѣтосъ устѣи, че ще напусне министерството, реши да оправдае своите действия и хвърли всичката отговорностъ на бюрокрацията. Бюрокрацията, каза той, ще ги съсипе. Бюрокрацията е, която издига тия колосални здания за държавни нужди ужъ, безъ да има никакъ нужда отъ такива работи. Въ това отношение г. директорътъ на строежите и г. министърътъ, заедно съ него, иматъ голѣма отговорностъ, когато сѫ позволили на такива чиновници да превишаватъ отпуснатите разходи, и не ги държатъ отговорни за това. Не е крива държавата, кривъ е чиновникътъ, който си е позволилъ да превиши разходите. Де е отговорността за такъвъ чиновникъ? За 8 милиона лева започнато здание, а стигнало 30 милиона лева по вина на чиновниците! Г. г. чиновниците не сѫ отговорни за тая работа! Какъ може това? Де се намираме? Именно тази бюрократия безъ отговорности докарва такива последици. Азъ бихъ казалъ единъ случай на тая бюрократична мълчостъ. У мене оставаше впечатлението, че г. министърътъ на благоустройството изцѣло държи юздите на управлението на своя ресорть, че той контролира всички свои чиновници. А какво ми казва единъ отъ хората, които иматъ предприятия тамъ? Започнали сме, казва, миналата година пазарлъкъ за едно предприятие — чункимъ по чл. 120а отъ закона за б. о. п. щѣли да върватъ много бързо тѣзи доставки — и най-накрая се утвърди предприятието върху мене — но следъ като се утвърди, ето вече една година отъ тогава, още не ми е дадено. Защо? Защото чиновниците го забавили; даже единъ отъ инженерите чиновници направилъ една забележка, че докато се предаде поръчката, ще мине една година, а колко ще изминатъ, докато се приеме, това е другъ въпросъ. Значи, тукъ ние имаме една костенурска бързина. И азъ не знамъ известенъ ли е този случай на г. министра. Но ако той полюбопитствува, насаме може да се поприказва по него.

Министъръ С. Ганевъ: Направете питане. Възползвайте се отъ правата си.

И. Пастуховъ: Азъ Ви го отпирямъ сега; азъ Ви изнасямъ факта.

Министъръ С. Ганевъ: Направете питане.

И. Пастуховъ: Ще Ви направя питане, г. министре, даже мога да Ви направя и запитване.

Министъръ С. Ганевъ: Направете го.

И. Пастуховъ: И не само по тоя случай, но и по нѣколко други случаи, които чувамъ. Но азъ бихъ искалъ по този случай не питане да направя, а анкета да се произведе. Вие съ питанята се отгравате много лесно. Вие ни изкарвате тукъ да ви питаме, отговаряте ни и ни запущате устата да ви възразимъ, за да остане впечатление у онѣзи хора, които питатъ, че вие сте прави. На такива вѣжди азъ не се лоя!

Министъръ С. Ганевъ: Защо приказвате праздни приказки?

И. Пастуховъ: Не сѫ праздни приказки.

Знамъ единъ случай и въ Военното министерство, и ще Ви го разкажа. Вие знаете какъ гледаме на народната отбрана, но нека да ни бѣде позволено винаги, когато се правятъ разходите, за ония голѣми суми, които даваме, по единъ или другъ начинъ да бѣдемъ гарантирани, че тѣ ще се употребятъ за целта. Ето единъ случай, който ми разказва пакъ единъ предприемачъ. Отивамъ, казва, по едно предприятие за около 5 милиона лева да си предложа и азъ офертата; влизамъ тамъ; намирамъ, единъ чужденецъ, който сѣщо така ще офертира, и ме повиква настрана; почва да ми говори: „Давамъ ти 100 хиляди лева, отречи се“. Той пъкъ, младъ човѣкъ, токущо започналъ работа съ предприятия, му отговаря: „Какъ? Ти искашъ да ми убиешъ цѣлото бѣдеще!“ — „200 хиляди лева“. Но той съ възмущение го отблъсва и накрая какво става? Когато се явява комисията, този чужденецъ отива предъ председателя на комисията и казва: „Виждале ли го, този ми поиска 200 хиляди лева рушветъ, за да се откаже отъ участие въ търга“. Веднага председателятъ казалъ: „Внѣ, мошеникъ!“ Но, за нещастие на доносчика, какво излиза? Единъ офицеръ, благороденъ човѣкъ, се случилъ отстрани, когато този разговоръ ставалъ между двамата. Той се явява предъ интенданта, генералъ, и като офицеръ отъ по-низшъ чинъ му казалъ: „Позволете да Ви доложя, г. генералъ“. Генералътъ позволява и офицерътъ казалъ: „Този, чужденецътъ е мошеникъ. Азъ съвсемъ случайно стоехъ отстрани и чухъ цѣлия имъ разговоръ; той не заслужава да стои тукъ“. Тогава този младиятъ човѣкъ, иначе бунтъ, като чулъ запитанъ на офицера, цапналъ единъ шамаръ на предприемача чужденецъ, цапналъ му още единъ и, както си държалъ папката, бухналъ го съ нея въ гърба и избѣгалъ, и се отрѣкълъ отъ търга. Какво е станало следъ това, азъ не знамъ, но въ всѣки случай вие виждате какви работи ставатъ и какъ може и най-честниятъ офицеръ да бѣде подведенъ.

Най-сетне, ние сме имали и Шарлъ-Жанови афери; тѣ не сѫ ставали другаде, тѣ сѫ ставали у насъ. Нека да се даде и тукъ възможностъ да се надникне, да има контролъ; а азъ бихъ казалъ да има контролъ навсѣкѣде. Нима, когато ни се искатъ тукъ суми за интенданството на Двореца, за постройка на дворецъ, не бива да има контролъ по изразходването на тия суми? Нима Негово Величество е въ туй положение, да контролира какво стана задъ гърба му съ тия суми, които тукъ се отпускатъ? Наистина, съ тѣхъ разполага интендантътъ и други. Вие сте по-близки съ тѣзи срѣди, но и азъ съмъ чувалъ, и азъ зная, колко нѣщо отива излишно, какъ се прახосва и какъ не би се поискала тази сума, ако имаше единъ контролъ, единъ честенъ държавенъ контролъ върху изразходването на тѣзи суми, отпускани за обзавеждането, макаръ и въ този размѣръ. Най-сетне, за една по-прилична обстановка на Държавния глава. Дайте възможностъ тѣзи суми правилно да се изразходватъ. Защо ще излѣже нѣкой старъ интендантъ отъ Двореца и ще почне строежъ на фабрика, ще почне това-онова? Защо е това? Отъ къде е събралъ той тия пари? Никѣде не се е вестявалъ човѣкътъ. Защо ще се пренася въ частни къщи отъ продуктите, които се намиратъ въ Двореца? Азъ бихъ казалъ, че въ това отношение единъ държавенъ контролъ щѣше да ни спаси отъ измислени разходвания.

Министъръ С. Ганевъ: Строежътъ на музея на Негово Величество Царя е станалъ по редовенъ търгъ, произведенъ отъ министерството.

И. Пастуховъ: Можеха да се спестятъ отъ сумитѣ.

Министъръ С. Ганевъ: Г-нъ Пастуховъ! Моли Ви се, разправете къде е билъ този търгъ, по който казвате, че е станало туй-онуй. Остана неясно.

И. Пастуховъ: Азъ приемамъ една анкета.

Министъръ С. Ганевъ: Кѣде е било това?

И. Пастуховъ: Въ Министерството на войната.

Д-ръ П. Кьосевановъ: Какъ се казва предприемачътъ?

И. Пастуховъ: Азъ приемамъ анкета. Азъ съмъ честенъ човекъ, азъ говоря само за доброто на това, което има всички да вършатъ.

С. Колчевъ: (Казва нѣщо)

И. Пастуховъ: Чистота, г. народни представители, отъ Ихтиманъ! Азъ искамъ чистота въ всичко.

С. Колчевъ: Г-нъ Пастуховъ! Ние страдаме отъ много контрол въ нашата държава. Азъ не зная кога Вие ще сте доволенъ, кога Вие може да приемете, че единъ разходъ е правиленъ. Вие казвате, че отъ държавните каси се дърпатъ пари!

И. Пастуховъ: Вие чувате ли ме какво говори? Ще Ви кажа и друго нѣщо, г. Колчевъ!

С. Колчевъ: Конкретно кажете.

И. Пастуховъ: Сдлушайте ме. Азъ ще бъда доволенъ тогава, когато единъ висшъ чиновникъ, който въ продължение на десетки години е билъ на най-високитъ върхове на българската бюрокрация и си е натрупаъ едно състояние и пенсия, се отрече по-нататъкъ да ходи като държавенъ делегатъ въ други държавни банки и предприятия. (Ражкоплѣскания отъ лѣво)

При това положение, вие виждате, че ние страдаме отъ единъ режимъ, отъ една система, която дава такива резултати. Въпросътъ е въ изцѣлението на тая система. Ти е плодъ на безотговоренъ личенъ режимъ — личенъ режимъ, който търсѣше удобни хора, за да прокара своята политика. Този периодъ на безотговоренъ личенъ режимъ мина заедно съ избирането на настоящата Камара и, бихъ казалъ, като че ли му се нанесе единъ твърде силенъ ударъ съ нашия завчерашенъ вотъ, който промѣни състава на кабинета и доведе едни просвѣтени хора начело на различнитъ ресори. Тѣзи хора дойдоха, както министъръ-председателътъ заяви, по довърѣе на короната. Азъ зная, че когато сѣ приели поканата на короната, тѣ сѣ я приели, за да служатъ на своето отечество не само съ своя умъ, но и съ своя високъ моралъ, който сѣ проявилъ вредъ, кждето сѣ били. (Ражкоплѣскания отъ дѣсно)

Личниятъ режимъ, отъ тъменъ личенъ режимъ, какъвто бѣше, се превръща въ единъ — азъ съмъ историкъ — бихъ казалъ, просвѣтенъ личенъ режимъ. Едно време имаше просвѣтенъ абсолютизъмъ, сега има просвѣтенъ личенъ режимъ, който ще бѣде последниятъ етапъ къмъ действителния парламентаренъ и демократиченъ режимъ.

На тия просвѣтени господа (Сочи г. г. министритѣ) азъ бихъ казалъ: измѣнете тая система, довърѣте се на масата чиновници въ вашитѣ подведомствени учреждения, недейте изключва съвѣститѣ имъ съ различни насилствени декларации и съ различни насилнически сдружения, но имъ дайте право свободно да се сдружаватъ. А тѣ, които сѣ вникнали въ тънкоститъ на вашитѣ ресори, които знаятъ всичко, което има въ тѣхъ, въ своитѣ свободни конгреси, съ своитѣ свободни избиращи ще могатъ да ви дадатъ онова, което е нужно за провеждането на вашитѣ благородни цели. Махнете режима на насието надъ държавния служител и го облѣчете съ едно по-голямо довърѣе, и ще имате тогава много по-голямъ резултатъ, и всички тъмни афери, ми се струва, много по-лесно ще изчезнатъ! (Ражкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: Други записани нѣма. Ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Които приематъ на първо четене законопроекта за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 г., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ втора точка отъ дневния редъ:

ПЪРВО ЧЕТЕНЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА ИЗМѢНЕНИЕ НА ЧЛ. 24, АЛИНЕЯ ВТОРА, И ЧЛ. 33 ОТЪ ПРАВИЛНИКА ЗА ВЪТРЕШНИЯ РЕДЪ НА ОБИКНОВЕНОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ П. Марковъ: (Чете)

„МОТИВИ

къмъ предложението за измѣнение на чл. 24, алинея втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

Г. г. народни представители!

На основание чл. 107 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание, моля да одобрите

тукъ приложенния проектъ за измѣнение чл. 24, алинея втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание, като съставятъ на комисиятъ, вѣнхотъ отъ по 11 члена, да бѣдатъ отъ по 13 члена, а комисиятъ по Министерството на земедѣлието и държавнитѣ имоти и Министерството на търговията, промишлеността и труда — отъ 15 до 17 члена, и комисията по чл. 33 — отъ 25 на 27 члена.

Гр. София, ноември 1938 г.

Вносителъ: М. Баръмовъ

Поддържатъ предложението: Ст. Омарчевски, Хр. Гущовъ, Г. Ст. Кацаровъ, П. п. Стойновъ, Ст. Василевъ, Ал. Симовъ, П. Станковъ, Б. Василевъ, Н. Райновъ, Ат. Каипевъ, Ж. П. Струнчевъ, Ал. Риболовъ, Н. Недковъ, Н. Пановъ, Ив. Сарафовъ, Н. К. Йотовъ, И. Робевъ, Н. Логофетовъ, Д. Маджаровъ, Ив. В. Златаровъ, К. Хр. Аневъ, Н. П. Вачковъ, д-ръ Н. Найденовъ, Е. Клянтевъ, П. Костовъ, Ив. Момчиловъ, Г. М. Ниновъ, Г. Д. Шишковъ, Д. Ст. Савовъ, Г. Кръстевъ, Ас. Мумджиевъ, В. Мандаровъ, Ив. Р. Балканджиевъ, Т. Стойковъ, Н. Контевъ, К. Величковъ, Т. Г. Шиваровъ, М. Янчулевъ, Г. Ив. Петраковъ, Д. Марчевъ, Г. Марковъ.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за измѣнение чл. 24, алинея втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание.

§ 1. Чл. 24, алинея втора, отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народно събрание, добива следната редакция:

„Всѣка комисия по министерствата се състои отъ 13 члена, съ изключение на Министерствата на търговията, промишлеността и труда и земедѣлието и държавнитѣ имоти, които се състоятъ отъ по 17 члена.

§ 2. Комисията по чл. 33 отъ правилника се състои отъ 27 члена“.

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата г. Недѣлко Атанасовъ.

Н. Атанасовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Стѣпвамъ на трибуната съ стѣснение, защото, въпрѣки нѣколкократнитѣ подканвания на нашия председателъ съ звѣнца да дойдатъ тукъ, въ залата, народнитѣ представители, тѣ, въ една значителна частъ, отсъствуватъ и сѣ въ офета. Защо? Защото дневниятъ редъ на Народното събрание не представлява такъвъ голѣмъ интересъ за народнитѣ представители, защото дневниятъ редъ на Народното събрание не подхранва, не дава работа на Парламента.

Председателстващъ Г. Марковъ: Г-нъ Атанасовъ! Пристъпватъ 120 души народни представители, а това сѣ три четвърти отъ народнитѣ представители.

Н. Атанасовъ: Вашиятъ звѣнецъ, г. председателю, едва ги доведе тукъ. Това е истината.

Г. г. народни представители! Петъ последователни заседания ние употребихме тѣтосъ въ разисквания по правилника за вътрешния редъ на Народното събрание и всичко, което можеше да се каже „за“ и „противъ“, всичко, което стѣснова работата на народния представител и спѣва плодотворността на Народното събрание, се каза. Но азъ вземамъ думата, за да подчертая само нѣкои факти, които останаха тукъ между насъ, откакъ се гласува сегашниятъ правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание, на който сега се иска измѣнението съ разглежданото предложение.

Г. г. народни представители! Ние имаме само да оформимъ единъ вотъ на Народното събрание. Вие си спомняте, че на 28 октомври, при откриване на първата редовна сесия, ние приехме предложението на нашия уважаемъ председателъ, щото броятъ на членоветъ на комисиятъ, повечето отъ които, споредъ чл. 24, алинея втора, отъ правилника се състоятъ отъ по 11 члена, а само нѣкои отъ по 15, да бѣде увеличенъ отъ 11 на 13 и отъ 15 на 17.

Г. г. народни представители! Дали това увеличение съ два члена е така смѣствено за работата на комисиятъ, че ако не го направимъ, ще намалимъ тѣхната работоспособностъ? Кое подбуди, или кое застави нашия председателъ да поиска увеличението на членоветъ на комисиятъ? Г. г. народни представители! Всички си спомняте подъ какъвъ знакъ стана изборътъ на комисиятъ и какъвъ духъ вѣеше въ Народното събрание тогава презъ първата извънредна сесия, тѣтосъ. Вие си спомняте сѣщо тѣи онзи ефектъ, онова отражение, което имаше така направениятъ изборъ

на комисиитѣ, както въ нашитѣ срѣди, така и вънѣ, въ чужбина. Правителството лиши парламентарнитѣ комисиони отъ участието на опозицията. Въпрѣки усилията на онѣзи, които искаха да представятъ предъ общественото вънѣ, че въ Парламента нѣма лѣвица, нѣма дѣсница, че въ Парламента не смѣстуватъ борби политически, че въ Парламента сѣ се затичили следитѣ на всички политически групи, представителитѣ на различнитѣ политически идеи сѣ тукъ. И когато нашиятъ уважаемъ председателъ се видѣ въ невъзможност да поддържа противното положение, тои самъ поиска да вкара въ комисиитѣ и други народни представители отъ опозицията. Имаше въ всѣка комисиона по единъ-двама отъ опозицията, но правителството бѣше поставило такива отъ нашитѣ другари народни представители, за които вѣрваше, че впоследствие ще минатъ къмъ болшинството. А видѣхме какво стана. Въ последното заседание илюзиитѣ на онѣзи тамъ (Сочи министерската маса), голѣмата частъ отъ които сега не сѣ тукъ, останаха на праздни.

Г. г. народни представители! Онѣзи, които искаха да изключатъ опозицията на правителството, лѣвицата въ Парламента, отъ участие въ комисиитѣ, имаха единъ скритъ мотивъ. Тѣ вкараха и всички ограничени въ правилника за говоренето, понеже мислѣха, че народнитѣ представители ще злоупотрѣбаватъ съ трибуната, ще обструктиратъ правителството и ще направятъ Парламента безплоденъ. На думата „безплоденъ“ ще се спра по-после. Този неоснователенъ страхъ, това подозрение народното представителство има възможност да го опровергае, да го отрече въ вторати извънредна сесия и въ началото на настоящата редовна сесия. Когато на Народното събрание се даде работа, която засѣгаше голѣмитѣ национални интереси, народното представителство, изпълнявайки своя дългъ съвѣстно, искрено, вѣрно на своето отечество, си наложи самоограничения, наложи си усилия, за да покаже на онѣзи, които бѣха противъ Парламента, че Парламентътъ може да бѣде дееспособенъ и ще служи на отечеството, въпрѣки всички подмолни усилия на скрити и явни сили да го ударятъ и унищожатъ. И тогава нашиятъ председателъ, видѣйки тѣзи усилия на народното представителство, самъ предложи тукъ да се увеличи числото на членоветѣ на комисиитѣ и да влѣзатъ въ тѣхъ и народни представители отъ лѣвицата.

Г. г. народни представители! Съ този правилникъ, който сега е въ сила, ние бѣхме и сме подложени на унижения. Спомнете си, че когато влѣзохме въ тази зала, следъ гласуването на този правилникъ, въ извънредната сесия, ние бѣхме наредени по области. Бѣхме наредени тукъ по решение на правителството, продиктувано отъ министра на благоустройството, който ръководѣше ремонта на Народното събрание. И азъ си спомнямъ, какъ единъ отъ нашитѣ другари народни представители, по-младъ отъ мене съ 20 години, ми каза: „Г-нъ Атанасовъ, станете отъ мѣстото ми“, и азъ станахъ. Г. г. народни представители! Прави ли още нѣкой отъ васъ въпросъ, че нѣкой не е седналъ тамъ, дето нарежда чл. 14 отъ правилника, тамъ, дето му е заповѣдано? Народнитѣ представители съ своето търпение, съ своитѣ човѣшки отношения не събориха ли, не отхвърлиха ли това унижение на народния представителъ? Нашиятъ председателъ ни остана само по едно етикетче за удовлетворение на г. г. министритѣ, които искаха да ни турятъ въ кюшетата, въ котуркитѣ. Тия етикетчета да си ги събере г. министърътъ на благоустройството, който ги бѣше поставилъ. Никой не прави въпросъ сега за тѣхъ. Народното събрание прие, както е въ всички парламенти: лѣвицата ще сѣ бѣде лѣвица, ще сѣди на мѣстото си и дѣсницата ще сѣди на своето мѣсто. А когато се примѣсятъ дѣсница и лѣвица, когато се объркатъ, тогава става претриване, по гуй претриване става, г. г. народни представители, окоу министерскитѣ столове, за властъ. И ако онѣзи министри, които ни унижаваха тукъ, мислятъ, че ние сме забравили, че народното представителство нѣма да поиска наново отговорностъ отъ тѣхъ, тѣ жестоко се маматъ.

Ние сме подложени на още едно унижение, г. г. народни представители! Каратъ ни да влизаме въ нашата къща презъ заднитѣ врата. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Г-нъ Атанасовъ! Наредено е да се влиза презъ заднитѣ врата, защото главнитѣ входъ още не е готовъ, не е приетъ. Когато се приеме, всички ще влизатъ отъ тамъ.

Н. Атанасовъ: Г-нъ председателю! Ние знаемъ, че она духъ, който влѣше въ кабинета, и който искаше да ни вкарава тукъ презъ заднитѣ врата, бѣше сваленъ на 9 ноемврий.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Всички влизатъ презъ заднитѣ врата — и г. г. министритѣ сѣщо — защото главнитѣ входъ още не е приетъ.

Н. Атанасовъ: Не може да бѣдеме унижавани. Тази къща е наша, на народното представителство. Въ тази къща само една врата може да бѣде заключена, тя е вратата на касата на касиера; само тя може да бѣде заключена отъ касиера, а друго нищо тукъ не може да се заключва за народното представителство.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Въ всѣка къща има редъ, г. Атанасовъ!

Н. Атанасовъ: Народното представителство бѣше подложено и да друго едно унижение, г. г. народни представители. Нашиятъ почитания къмъ новия министъръ на желѣзницитѣ, но, спомнете си, тукъ имаше единъ министъръ, който не пускаше народнитѣ представители да пътуватъ безплатно по треноветѣ. Дадѣше имъ по една картичка, за да си отидатъ отъ тукъ въ къщи. Ако си отъ Стара-Загора, не можешъ да отидешъ по-надолу въ сѣщото направление съ трена. Той каза: „Докато съмъ азъ министъръ, на васъ, народнитѣ представители, нѣма да ви дамъ карти за безплатно пътуване“. А защо народнитѣ представители искатъ тѣзи карти? Контролна властъ ли е народното представителство въ страната? Новиятъ министъръ на желѣзницитѣ г. Аврамовъ направи много добре, като даде възможност на народнитѣ представители да пътуватъ въ страната. Бѣдетъ увѣрени, че тѣ нѣма да злоупотрѣбятъ съ това право, което иматъ, защото всѣко пътуване, докѣдето и да бѣде то, е придружено съ разходи. Народнитѣ представители нѣма да пътува безъ работа и безъ нужда, но той е длъженъ да отиде тамъ, дето трѣбва и дето неговиятъ дългъ му налага да извърши контрола. Ето, това унижение днесъ е премахнато. А има още много, които ще бѣдатъ махнати. Азъ ще бѣде много досаденъ, ако тѣзи въпроси бѣдатъ наново разисквани и отилатъ въ комисията, за да може да се коригиратъ тамъ и други невъзможности въ постановленията на правилника.

Г. г. народни представители! Азъ имамъ да кажа нѣколко думи и по единъ другъ въпросъ, който вчера се подхвърли тукъ. Единъ отъ нашитѣ колеги, когато говорѣше за работата на Народното събрание, каза, че този Парламентъ е безплоденъ. Да се разберемъ, г. г. народни представители. Възмущението на интерпелатора вчера бѣше много справедливо, когато той отхвърли думата „безплоденъ“. Безплодието на единъ парламентъ зависи еднакво отъ лѣвицата и отъ дѣсницата, но най-вече зависи отъ Министерския съветъ. Нашиятъ Парламентъ не може да бѣде обвиненъ въ безплодие, презъ неговитѣ извънредни и редовна сесия, г. Цанковъ! За нашия Парламентъ може да се подчертае едно — че той е билъ безработенъ. Това предложение, което разискваме, е поставено на днешенъ редъ, за да се затичи единъ ударъ срещу правителството.

И днесъ нѣмаме приготвена работа отъ правителството. Безплоденъ ли е Парламентътъ? Не, безработенъ е. Ако г. Цанковъ искаше да подчертае безплодието на Парламента, имаше защо. Г-нъ Цанковъ цели друго: не чрезъ Парламента да търси регулирането на стопанския и политически животъ въ страната, защото тоя Парламентъ, ако съществува, ще прѣйи на г. Цанковъ. Защо г. Цанковъ казва, че Парламентътъ е безплоденъ?

Т. Кожухаровъ: Той казва друго, но ти не си го разбралъ.

Н. Атанасовъ: Г-нъ Цанковъ е писалъ писмо, че иска националенъ кабинетъ отъ друго мѣсто, че иска друго управление, но не го иска чрезъ Парламента.

Т. Кожухаровъ: Много си простъ, за да разберешъ това!

Н. Атанасовъ: Г-нъ Кожухаровъ! Не Ви чувамъ какво казвате. Г-нъ Цанковъ е тукъ, за да отговори самъ, ако съмъ казалъ нѣщо невѣрно.

Т. Кожухаровъ: Председателството ясно ти го каза, че ти си получавашъ внушения отъ друго мѣсто.

Н. Атанасовъ: Г. г. народни представители! Парламентътъ нѣма работа. Дайте ни работа, г-да, дайте ни законно-

проекти! Правителството обеща, че през лѣтото ще работятъ комиситѣ, но то не ги свика. Дайте законопроекти отъ министерствата. Гдѣ сѣмъ ви законопроектитѣ? Гдѣ сѣмъ законопроектитѣ на г. Кьосеивановъ? Гдѣ е законопроектътъ за облекчение на длъжниците, гдѣ е законопроектътъ за самоуправлението на общинитѣ? Обеща се официално, че ще се внесатъ, и вестниците писаха. В. „Днесъ“ постоянно пише, че комисията по вътрешнитѣ работи е готова съ законопроекта за общинитѣ. Дайте го. Гдѣ го? Дайте ни законопроектъ за амнистия, дайте ни други законопроекти! Дайте ни работа, г. г. министри! Иначе, г. председателю, трѣбва да се развѣржатъ рѣшетѣ на народнитѣ представители, на частната законодателна инициатива.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Винаги Народното събрание е имало инициатива.

Н. Атанасовъ: Народното събрание има достатъченъ интелектъ и достатъчно правилно схваща интереситѣ на маситѣ, за да излѣзе съ свои законопроекти и да отговори на нуждитѣ на народа. (Ръкоплъскания отъ лѣво) Ако г. Кьосеивановъ съ неговата чиновническа машина не е кацѣлъ на ни даде законопроекти. Парламентътъ може да напише законопроекти и може да ги разгледа. Това искаме ние.

Азъ искамъ още едно — и съ това завършвамъ. Следъ менъ ще изѣздатъ и други оратори да кажатъ недостатѣцитѣ на правилника за вътрешния редъ. Ще трѣбва въ този правилникъ да внесемъ и наредба за защита имунитета на народния представител. Нашиятъ имунитетъ е гарантиранъ отъ конституцията, но него никакъ не го гарантира г. директорътъ на полицията и г. министърътъ на вътрешнитѣ работи. Извинявамъ се предъ новия министъръ на вътрешнитѣ работи. Него ще видимъ въ управлението отъ сега нататъкъ. Ние искаме въ този правилникъ да бѣде гарантирана нашата лична свобода, нашето право да говоримъ. Ние сега не можемъ да говоримъ, г-да. Насъ не ни пушатъ между народа да говоримъ. Трѣбва да ни се възстанови правото на събрания, правото на контролъ.

Г. г. народни представители! Нѣма го г. министъръ Галецъ тукъ. Искамъ въ негови очи да кажа, кой иска изъ заднитѣ врата да ни вкарва, и кой, не знамъ какъ, изъ заднитѣ врата обикаля и става министъръ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, моля! Никой не е каралъ никого изъ заднитѣ врата да влиза.

Н. Атанасовъ: Г. г. народни представители! Ние искаме правилникътъ да ни гарантира отъ своеволията на властѣта, народниятъ представителъ да бѣде защитенъ, имунитетътъ му да бѣде една действителност, а не една фикция.

Тѣзи сѣмъ нѣколкуто думи, които имахъ да кажа. Азъ моля бюрото на Народното събрание и Народното собрание, проектътъ да отиде въ комисията и тамъ да се внесатъ нужнитѣ поправки и добавки въ него. (Ръкоплъскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата г. Цанковъ за лично обяснение — за 5 минути.

А. Цанковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ вземамъ думата не за да се обяснявамъ съ г. Недѣлко Атанасовъ, защото съмъ убеденъ, че нѣма да се обяснимъ, тъй като ние сме на два противоположни полюса. Азъ взехъ думата, за да се обясня предъ народното представителство за намерка, който г. Атанасовъ направи за нѣкакво си писмо. Въброятъ той има предвидъ писмото, което ние, 6 души бивши министри и настоящи общественици, отправихме до Негово Величество Царя. Това писмо, наистина, е неизвестно за обществото, и ако ние не сме прибирани да го направимъ достояние, то е затова, защото не искаме да подражаваме на единъ примѣръ въ близкото минало — Държавниятъ глава и българското общество да научаватъ, напр., отъ югославския вестникъ „Правда“ за работи, които ставатъ тукъ, или за постѣлките, които държавници и общественици правятъ предъ българския тронъ. Писмото ще го научите, ако цензурата позволи да се публикува. И азъ моля правителството да разреши писмото легално да бѣде публикувано, за да се убеди и Парламентътъ, да види и обществото защо сме направили ние тия постѣпки предъ Държавния глава.

Н. Атанасовъ: И на насъ да позволи правителството да ни отговоримъ.

А. Цанковъ: Ще ви се позволи да отговорите, и отговорете. Г-нъ Недѣлко Атанасовъ! Вие имате право да ми се сърдите, но азъ не Ви се сърдя, че ми правите тия бе-

лежки, макаръ че по моя вина и по вина на г. Рашко Маджаровъ Ви се даде възможностъ да емигрирате въ чужбина, където прекарахте нѣколко години.

Н. Атанасовъ: Това не е истина. Азъ самъ съмъ си избѣгалъ. Не Вие сте ме пустили.

А. Цанковъ: Питайте г. Рашко Маджаровъ да Ви каже какъ сте избѣгали.

Н. Атанасовъ: Това е лъжа.

А. Цанковъ: Не е лъжа — имамъ куража да Ви го кажа право въ очитѣ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: (Звъни) На въпроса.

А. Цанковъ: По този намеръ, който ми направи г. Атанасовъ, азъ смѣтахъ за длъжностъ да се обясня предъ народното представителство. Другитѣ работи, които г. Недѣлко Атанасовъ каза по правилника, за попълването на комиситѣ и др., тѣ си оставатъ за негова смѣтка и на тѣхъ нѣма да се спирамъ.

Това сѣмъ моитѣ обяснения. Азъ се обяснихъ по това прѣсловутото писмо, но моля правителството и настоявамъ да се съгласи да даде разрешение, то да бѣде публикувано.

Д. Петковъ: То е длъжно да даде разрешение.

А. Цанковъ: Да, длъжно е.

Петко Стояновъ: Правителството е длъжно да преустанови цензурата. Никой не трѣбва да иска позволение, а правителството да престане да върши престѣпление, като отнема правата на гражданитѣ.

А. Цанковъ: Тукъ азъ съмъ съгласенъ съ Васъ.

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представител г. Христо Мирски.

Х. Мирски: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Държейки всѣкога за законността, позволявамъ си да кажа само нѣколко думи по днешния законопроектъ, за да се иматъ предвидъ отъ народното представителство.

Г-нъ Недѣлко Атанасовъ ви каза, че съ тоя законопроектъ ние искаме само да оформимъ единъ вотъ. За тоя вотъ азъ искамъ да кажа нѣколко думи.

Споредъ мене, не биваше уважаемото председателство да прѣрешава въпроси, които трѣбваше да се решатъ съгласно нашата вътрешна конституция — нашия правилникъ. Не биваше Народното собрание да бѣде поканено отъ уважаемото председателство да попълни комиситѣ преди да се измѣни правилникътъ, съгласно повелението на тоя правилникъ. Въ чл. 107 отъ правилника е казано: (Чете) „Настоящиятъ правилникъ може да се допълни и измѣни, ако 1/4 отъ народнитѣ представители внесатъ проектъ за това.“

Такова предложение се напечатва и разглежда отъ Събранието по реда, опредѣленъ за разглеждане на законопроектитѣ.

Не можеше, следователно, г. председателътъ да иска предварително вотъ отъ Народното собрание, да суспендираме съ тоя вотъ постановлението на нашия правилникъ, на нашата вътрешна конституция. Желателно е, занаяпредъ, когато ще има да се разрешаватъ такива въпроси, да се разрешаватъ по реда, предвиденъ въ нашиятъ законъ, а не предварително да се обвързватъ народнитѣ представители съ единъ вотъ и впоследствие да бѣдатъ заставени да плъсватъ известни измѣнения въ правилника или въ който и да бито законъ.

Г. г. народни представители! Вземамъ поводъ отъ тоя законопроектъ да кажа нѣколко думи по въпроса за комиситѣ, по който имахъ възможностъ по-рано да се изкажа по-обстойно. Казахъ на времето, че комиситѣ играятъ важна роль въ законодателната дейностъ на Народното собрание, че тѣ се явяватъ главнитѣ помощници при изработването на законитѣ, тъй като крупната, голѣмата работа на Народното собрание се извършва въ комиситѣ, където по-обстойно се разглеждатъ законопроектитѣ.

Нека ми позволи уважаемото председателство да направя единъ намеръ, че и при нареждането на комиситѣ презъ първата редовна сесия се допустнаха известни грѣшки, които не трѣбваше да станатъ. При увеличени брой на народнитѣ представители, които участвуватъ въ комиситѣ, не биваше, споредъ мене, да се пренебрегнатъ известни наши народни представители и да не бѣдатъ по-

ставени поне във една комисия, когато други народни представители са поставени във две и три комисии, макар да нямат оная компетентност, която имат обикновено, които са пренебрегнати. Аз виждам между тия народни представители, които не са поставени във комисии, лица, които са известни като добри правници и не зная защо не са поставени във комисията по правосъдието. Аз не зная защо един деец, който е работил във областта на народната просвета, не е поставен във съответната комисия. Виждам лица, които са били дълги години народни представители и са участвали във известна комисия, които са запознати със известен отрасъл във нашето управление, и не са поставени във същата комисия.

Г-н Неделко Атанасовъ направи намекъ, че във първата извънредна сесия председателството поставило във комисии лица, които то смятало да приобщи към правителството. Аз бихъ удостоен да бъда поставен във една комисия, както съм поставен и сега във комисията по Министерството на вътрешните работи. Но ако съм поставен само за да бъда приобщен към правителството — погрешно е да се смята, че само по тая причина съм поставен — да ви кажа право, не бихъ приелъ, защото смятамъ, че лицата, които са поставяни във комисии, се поставят, за да работят, за да бъдат полезни със своите познания във оная дейност, която им предстои тамъ. И затова грешка е, че когато са определяни лицата за комисии, не се е държало повече сметка за компетентността, а се е държало сметка да се удовлетвори известни лица, защото са били отъ приобщените. Има, г. г. народни представители, правилници на народни събрания във други държави, какъвто е напр., правилникътъ, ако се не лъжа, въ Гърция, където е предвидено ограничението, един народен представител да не участва във повече отъ две комисии. Туй се прави със огледъ да може работата на народното събрание да бъде разпределена между повече народни представители, за да бъде свършена по-добре.

Г. г. народни представители! Искамъ да направя и друга една бележка, за която ми додоха поводъ изявленията на нашия новъ министър на земеделието г. Багряновъ. Въставайки на министерския постъ, той даде изявление въ смисълъ, че неговото желание било, бюджетопроектътъ на Министерството на земеделието и държавните имоти да се разиска и одобри предварително отъ парламентарната комисия по това министерство, следъ което да се следва въ Министерския съветъ и въ Парламента; тогава общата целъ щела да бъде по-добре постигната, което е отъ голямо значение за добиване благоприятни крайни резултати отъ работата за издигане общото благосъстояние. Намирамъ, че тия изявления на г. министър Багряновъ не са съобразени съ закона и не бива да се следва този редъ, който той препоръчва. Защото, г. г. народни представители, бюджетътъ е законодателен актъ, който се внася, по силата на конституцията, отъ правителството; той не може да се внесе и да се обсъжда предварително отъ Народното събрание. Така поветватъ постановленията на конституцията. Чл. 108 отъ конституцията гласи: „Законодателната инициатива принадлежи на царя — респективно на правителството — и на Народното събрание“. Въ чл. 119 е казано: „Бюджетътъ се представя на Народното събрание за разглеждане ежегодно“. Отъ кого? Отъ правителството. А въ чл. 105 отъ конституцията, въ който се изреждатъ длъжностите на Народното събрание, се казва, че бюджетътъ се обсъжда отъ Народното събрание. Следователно, редътъ, който г. министър Багряновъ смята да следва относно бюджетопроекта на неговото министерство, макаръ и по съображения целесъобразни за него, не може да бъде следванъ, защото е противенъ на установения редъ въ конституцията и въ закона за бюджета, отчетността и предприятитя.

Г. г. народни представители! И въ самата конституция е казано, че гласуването на бюджета тръбва да бъде съобразено съ закона за б. о. п. Въ чл. 1 отъ тоя законъ е казано: „Бюджетътъ е законодателен актъ, съ който се предвиждатъ и разрешаватъ годишните приходи и разходи на държавата“. Въ чл. 5 отъ същия законъ е казано: (Чете) „Всѣка година, най-късно до 10 септември, Министерскиятъ съветъ, по мотивиранъ докладъ на министъра на финансите, определя общата сума на приходите и разходната части на държавния бюджетъ за следващата бюджетна година и общите кредити за разходите на всѣко отделно министерство. Въ този докладъ министърътъ на финансите посочва какво е искано отъ надлежните министри и какво той намира, че може да се даде по това разпредѣление.

Въз основа на одобреното отъ Министерския съветъ, съгласно съ предходната алинея, разпредѣление на общите кредити за разходите по министерства, последните из-

работватъ, споредъ формата на държавния бюджетъ, своите отделни бюджети за очакваните приходи и за предстоящите разходи“. Също така въ чл. 18 отъ закона за б. о. п. е предвиденъ редътъ, по който става внасянето на бюджетопроектите въ Народното събрание.

Ако всичко туй е определено въ нашата конституция, г. г. народни представители, и въ закона за б. о. п., то не е случайно, ами за да се подчертае разграничението между инициативата, която изхожда отъ Парламента, и инициативата, която изхожда отъ правителството. Защото, когато инициативата изхожда отъ Парламента, не може да става въпросъ за доверие или недоверие, а когато инициативата изхожда отъ правителството, може да става въпросъ за доверие и недоверие. И понеже бюджетътъ е правителственъ законодателен актъ и тръбва да изхожда само отъ правителството, редътъ, който уважаемиятъ г. министър Багряновъ смята да следва, не е законосъобразенъ. Свършвамъ и по този въпросъ.

Взехъ думата, г. г. народни представители, още и по другъ единъ въпросъ. Мнозина народни представители желаятъ да въздъятъ въ комисии съ огледъ на работата, която предстои да извършватъ. Обаче въ комисията по Министерството на вътрешните работи, въ която участвамъ, бившиятъ министър на вътрешните работи, г. Николаевъ, искаше да се следва единъ новъ път на работа, който не е приетъ и не може да бъде приетъ, защото не е въ съгласие съ парламентарната практика. Г-нъ Николаевъ смяташе, че задачата на комисията не е само да разглежда и обсъжда внесените въ Народното събрание законопроекти, а следъ като събере нужния материалъ, да изработва и законопроекти. Този начинъ на обвързване предводително на народното представителство съ известни законопроекти не е познатъ въ нашата парламентарна практика и е противенъ на законитъ. Въ миналото е имало случаи народни представители да участвуватъ въ известни комисии, натоварени съ изработването на нѣкои законопроекти, но тия народни представители не са участвували въ тия комисии, като народни представители, членове на Народното събрание, а са участвували като лица компетентни, назначени отъ съответните министри. Така презъ времето на покойния министър Такевъ, когато е изработванъ законопроектътъ за благоустройството, както и когато е изработванъ законопроектътъ за пропорционалната изборна система, въ комисии, назначени отъ съответните министерства, са участвували и народни представители, но не като членове на Парламента, а като лица компетентни, които съ своите познания са могли да бъдатъ полезни при изработването на тия законопроекти.

Такъвъ е и духътъ, г. г. народни представители, на прокараната наредба въ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание — парламентарните комисии обсъждатъ внесените въ Народното събрание законопроекти, а не изработватъ законопроекти.

И това не е нѣщо ново. При създаване на нашата конституция въ 1879 г. известни лица са искали да се създаде и у насъ единъ особенъ държавенъ институтъ, нареченъ Държавенъ съветъ, на който да се даде една компетентностъ по-разширена, не само да обсъжда законопроектите, внасяни въ Народното събрание, но и самъ да приготвя такива. Следъ разискванията, станали въ великото Народно събрание, болшинството отъ народните представители отхвърлятъ предложението за създаване на Държавенъ съветъ и оставятъ законодателната компетенция само на Народното събрание, а инициативата за внасянето на законопроекта — на правителството и на народното представителство.

Г. г. народни представители! Счетовъ за нужно да направя тѣзи бележки, защото държа на законността и реда, който тръбва да се следва въ нашия Парламентъ. Грѣшникътъ, които се правятъ сега, може да иматъ нѣкога лоши последици, а азъ не бихъ желалъ да нося отговорността за тѣхъ. Азъ се чувствамъ и задълженъ, откривайки ги, да предупредя и народното представителство.

Повтарямъ: работата на комисии е много важна, но презъ първата извънредна сесия на това Народно събрание нито една комисия, освенъ комисията по Министерството на правосъдието, която прегледа законопроекта за премахването на мюфтийскиятъ съдилища, не биде свикана, не биде свикана и прощетарната комисия, макаръ да има постъпили въ Народното събрание 8,000 прошения. Кога ще бъдатъ разглеждани тѣ отъ прощетарната комисия? Кога ще бъдатъ разглеждани отъ Парламента молбите на ония граждани, които чакатъ молбите имъ да бъдатъ уважени, мнозина отъ които са осъдени да платятъ известни суми, които, ако не платятъ, ще отидатъ въ затвора? Хората ча-

ката, по тяхните молби не се разглеждат от прошегарната комисия.

Нужно е, г. г. народни представители, комисията да бъдат оживотворени, да им се даде работа, а ще им се даде работа само тогава, когато уваженият г. г. министър внесат в Народното събрание законопроекти, които българският народ чака. Не са малко наредбите-законо, които се създадоха с една голяма бързина след 19 май, които трябва да бъдат поправени. Такава е наредбата-закон за административното дѣлене, която е противна на нашата конституция, издигнала принципа за самоуправлението на общините, непознаваща дѣленето на области.

Председателстващ Г. Марковъ: (Звъни) Моля, говорете по правилника!

Д. Търкалановъ: Точно по правилника говори — за комисията.

Х. Мирски: Г. г. народни представители! Парламентарните комисии не бждат, полезни само тогава, когато им се създаде работа, а ще им се създаде работа, когато от г. г. министрите бждем сезирани съ законопроекти, които чака българският народъ.

Г. г. народни представители! Аз съм противник на масово внасяне в Народното събрание на законопроекти по частна инициатива — явление много характерно за настоящата Камара. Бил съм няколко пъти народен представител, но не помня Камара, претрупана съ толкова законопроекти, изхождащи от Народното събрание, както сегашната. Този факт, говори едно — че инициативата, името да идва от г. г. министрите, идва от народното представителство, разбира се по начинъ, планомѣренъ, който не дава резултати, защото онова, което се предлага от народното представителство, никога няма да стане законъ, който да допринесе полза на българския народъ.

Апелътъ, който отправямъ азъ къмъ уважениятъ министър от новия кабинетъ, е: побързайте да внесете в Народното събрание ония законопроекти, които чака българският народъ, за да може по този начинъ да се създаде работа и на комисията, и на Народното събрание. Не се ли направи това, ще се занимаваме съ работи, които ще бждат само една регистрация, а отъ това българският народъ полза няма да има. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представител г. Тодоръ Кожухаровъ.

Т. Кожухаровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ скѣпя твърде много вашето време, защото днесъ с петък и мнозина отъ васъ желаятъ да заминатъ за провинцията, но съмъ предизвиканъ инцидентно да взема думата по предложението за измѣнение на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, за да направя едно предложение въ връзка съ него.

Не мога да не поздравя инициативата на известни депутати, които съ предложили това вече вамъ известно измѣнение на правилника — увеличение състава на комисията. Ние, които четири години нѣмахме Парламентъ, сме извънредно ревливи къмъ неговия престижъ. И още при откриването на първата извънредна сесия лѣтосъ почувствахме, че начинътъ, по който става избираето членове на комисията, е единъ доста голямъ ударъ за неговия престижъ. Бѣше нѣко така нередовно — позволете ми тази дума — несприлично, дето на депутатите отъ опозицията не се даде почти никаква възможностъ да участвуватъ въ парламентарните комисии. А работата въ тѣзи комисии е, безспорно, важна. Независимо отъ това, откъде изхожда законодателната инициатива, дали отъ правителството или отъ народното представителство, азъ съмъ убеденъ, че преди всичко г. г. министрите, при бждещата работа, която ни предстои, сами ще се убедятъ, колко необходими и колко полезни сѣ комисията. Азъ съмъ билъ на два пъти министъръ и съмъ участвувалъ въ Министерския съветъ, когато се законодателствуваше набързо, когато се законодателствуваше, често ижти, безъ нужната подготовка, и зная колко пъти се налагаха поправки на закона, само защото въ бързината става едно недоглеждане. Нашиятъ Министерски съветъ тогава се бѣше обвърналъ въ нѣщо повече отъ комисия. Тази ежедневна законодателна работа на Министерския съветъ, презъ който минаха повече отъ 1.600 закони, закончета, измѣнения и допълнения, бѣше една уморителна за нервите на министрите работа, една работа недоброкачествена. Нейната доброкачественостъ значително се повишава отъ участието на парламентарните комисии. И затова, г. г. народни

представители, въ всички парламенти се отдава толкова голямо значение на работата на комисията. Въ тѣхъ участвуватъ най-сериозните, най-компетентните членове на Парламента. Тамъ, така да се каже, се проявяватъ бѣдещите управници на страната. Комисията сѣ, бихъ казалъ, ако не друго, поне една школа за държавничество.

Ето защо искрено поздравявамъ тази инициатива, да бжде увеличенъ съставътъ на комисията. Даде се, макаръ и малка, възможностъ и на неприобщените депутати да взематъ участие въ тѣхъ. Но понеже е въпросъ на цифри и понеже съмъ фаталистъ, не мога да разбера, защо непременно членовете на комисията да бждатъ по 13. Това число не ми харесва. Защо да не бждатъ 15? Числото 13 е фатално. Презъ 1913 г. започнаха всички нещастия на България. Ако има единъ народъ, който да бжде фаталистъ и да се пази отъ числото 13, това е българскиятъ народъ.

Нѣкой отъ нар. представители: Ами 16 юний!

Т. Кожухаровъ: И то е лошо. Петнадесетъ е хубаво число. Следователно, ако може да се направи едно измѣнение на тази цифра, нѣма да бжде лошо.

Г. г. народни представители! Понеже сега се прави предложение за измѣнение на правилника за вътрешния редъ, нѣма да бжде зле, мисля азъ, това предложение да го внесемъ въ една комисия, за да се направятъ и нѣкои други измѣнения въ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание. Отъ досегашното приложение на този правилникъ, въреамъ, че всички вие можахте да се убедите, че въ него — нека ми бжде простена тази дума — се забелязва една твърде голяма полицейска тенденция. Нѣкой голямъ хитрецъ е съставилъ този правилникъ, като е използвалъ всички уюни, които 60-годишната парламентарна практика въ България е дала (Ржкоплѣскания отъ лѣво), защото всички мѣрки е иземалъ, за да направи възможността на народния представител да говори въ тази зала една фактическа невъзможностъ.

Д. Търкалановъ: То е въ общия курсъ за унижението на народния представител. Такава е системата — народните представители трябва да се унижатъ.

Председателстващ Г. Марковъ: (Звъни)

Т. Кожухаровъ: Г. г. народни представители! Вие видѣхте, колко излишна полицейщина имаше въ новия правилникъ. Започнахме най-напредъ съ кавгата за мѣстата. Караме се две седмици, за срамъ предъ българския народъ, кой къде да седи. Залата биде ремонтирана, но защо пакъ се сложиха тия табелки съ надписи? Языкътъ за паритъ, които се дадоха, защото, виждате, че никой не седи на определеното му мѣсто, а всѣки си сѣда, кждето завърне. Нѣщата въ парламентарната практика не сѣ измислени съ моливъ въ уста отъ нѣкой алхимикъ, а това сѣ нѣща, които парламентарниятъ животъ е далъ. Въ всички парламенти хората се душатъ по приятелски, по лични и идейни връзки. Затова навсѣкжде ще видите събрания се приятели, лични или партийни, на една страна, затова на една страна седятъ правителствените депутати, а на друга страна — опозицията. Вие виждате, че по единъ инстинктъ това разпредѣление стана и тукъ. Защо бѣше необходимо сега ние да откриваме Америка, да създаваме единъ новъ редъ, за да се каже, че ние си третираме като ученици?

Г. г. народни представители! Тенденцията е да се унижи Парламентътъ, да се чукие народниятъ представител по носа и да му се каже: приятелю, тукъ ти живѣешъ въ нова ера! И това личи като една червена нишка въ редъ още мѣроприятия и инициативи, за които азъ искамъ да ви кажа нѣколко думички въ връзка съ измѣнението на правилника.

Напр., по въпроса за питанията и интерпелациите. Азъ по този въпросъ вѣздохъ днесъ въ разправия съ моя приятелъ, г. Моняновъ. Какво искахъ да му кажа азъ? Преди всичко, азъ знамъ — това не е само у насъ, така е въ всички парламенти — че меншенството има само на книга правото да прави интерпелации. То винаги прави интерпелации и неговите интерпелации оставатъ неразгледани, защото разглеждането имъ зависи отъ благоволенieto на правителството. Същото е прокарано и сега въ правилника. Съгласно правилника, г. министърътъ става и заявява: „Азъ на депутата Х ще отговоря при раз-

глеждането на бюджета". Кога ще бъде разглеждан този бюджет — след месец, след два, три, пет? Не се знае. Няма ли дотогава питането да стане безпредметно? Това не е важно, той ще отговори при разглеждането на бюджета. Всъщност единият въпрос може да бъде отнесен към бюджета. Следователно, понеже правителството разполага със 90 души, които вдигат ръка като машина, винаги интерпелациите ще отиват под миндера. Такава е практиката, ми каза зачера моят приятел г. Мопанов. Той е много по-голям парламентарист от мен, той е най-големият парламентарист между нас и трябва да му свалим шапка, що се отнася до парламентарната практика. „Това е така, г. Кожухаров, във всички парламенти, така е било и у нас“. Съгласен съм. Щом искате да подражавате на порочното минало, карайте! Нека вземем тоя терк от порочното минало. Но поне дайте ни възможност да правим питаня. Тук се натрупаха един милион питаня. Аз съм подал 10 питаня. Преди всичко и тук се проявява този зъл дух на дребния политически хитрец, който иска на всяка цена да унижи авторитета на народния представител. Този дух се проявява злобно, саркастично. Нямаш право, приятелю, да правиш питане, както знаеш; ти ще си напишеш външната форма мисълта, ще дадеш една докладна записка до началството (Смъх) и сам ще я прочетеш, застанал мирно. След това ще ти отговорят, ще те сапунисат, а могат отгоре да ти четат и една лекция по парламентарна практика, и ти трябва да седнеш. Кой хитрец измисли тази практика? Защо лишиха от възможността народния представител да изпълни единственото си съблимно, върховно право, да упражнява контрол чрез питаня? Как се съобщават на печата тия питаня? Обикновено г. председателят ги чете под носа си и не ги чуват даже журналистите.

Председателстващ Г. Марков: (Звъни)

Т. Кожухаров: И мен често пъти журналистите ме питат, кой е дал питане и какво е питане. Не могат да чуят хората. И българският народ не може да чуе, първо тия машини, за които сме дали много пари.

Д. Търкаланов: Трябва да се махнат.

Т. Кожухаров: Нищо не може да чуе българският народ. Какво пита народният представител, това е невъзможно да се знае, защото външната печата ще го съобщят само с два-три реда. Какво пита, защо пита, това не се казва. Е добре, като не ти дава цензурата да съобщиш своето питане външната печата, като не ти дават да го развиеш външната печата, като не ти дават да отговориш след министъра, доволен ли си, или не, поне да ни четат, така оти приличие, г. г. народни представители, нкой да стане от там, от Олимп, да каже две думи: „Прочетох вашето питане, драги господине, вземам си бележка“. Най-сетне и на това благоволение ще бъдете благодарни. Ами ставаме смъш пред нашите избиратели, г. г. народни представители! Ами ние като станем смъш пред нашите избиратели, не става ли смъшен Парламентът? А кой има нужда от един смъшен Парламент?

Петко Стоянов: И затова не трябва да се молим, а трябва да си вземем правата.

Т. Кожухаров: Разбира се. — Г. г. народни представители! Ето как фактически е отнета възможността на народния представител да упражнява своето право на контрол, да пита изпълнителната власт.

Г-да, понеже четири години ляхме Парламент, ние сме извървено ревниви за нашите права, сега ние се радваме на всичко, което малко-малко поне издига неговия престиж. Ето, тук е въпросът не само за съдържанието, но и за формата, и за традицията. Държавата, режимът, се символизира от известна мистика, от известни традиции. Затова Англия държи непоколебимата перуката на своя шпикер; затова външната Англия или традиции от сръбните вкове, които даже лейббристите не смът да отменят. Външната форма на тържественост, на зачитане народния суверенитет, се крие в известностите на английския парламентаризъм; затова камарата на общините по стар навик влиза с тържествена процесия външната камарата на лордовете; затова всяка година с математическа точност се повтаря един и

и същият тържествен церемониал при откриване на камарата. Всяка година Негово Величество Кралът на Англия и императорът на Индия външната каласка отиват да изкаже своята почит на английския народ. Такава традиция съществуваше и у нас. При блъсък, при пълнен блъсък английският крал и императорът отдава една почит на представителите на народния суверенитет. Това не е само външна форма, това е един държавен акт, пълнен с съдържание. Е добре, съвсем традиция ние бяхме свикнали от години наред. А сега, когато се откри редовната сесия, направи се всичко възможно, за да не се почувствува външната страна и външната страна, че това е един важен момент външната на държавата, че се открива върховният институт, към който народът е отпразил почит си. Изпълни се един окъстрен, скромен церемониал, като че се открива някакъв си общински съвет, като че се открива някакъв си окръжен съвет. Не бяхме удостоени даже с хубавата фигура на нашия митрополит, поне той да дойде да ни поръси, а пратиха неговия помощник. (Оживление). Ето как чрез тия външни форми се подчертава това незачитане. Не е само това. Най-сетне, можеха да прочетат тронно слово. Да бже възложено да бже прочетено от председателя на Министерския съвет. И съвсем чест не ни удостоиха. Няколко нужда да се чете тронно слово! И даже един много опитен парламентарист тури очилата, разгъна една хубава конституция и — отде измисли тая мъдрост — каза: „Ама то не е задължително всяка сесия да се отваря Камарата с тронно слово!“ Може да се отвори с тронно слово един път външната години. Аз си казах: сега я втасаме, отде го пък измисли той това пбщо! И той е един човек с голяма опитност!

Г. г. народни представители! Ако външната е имало известно изключение от създадената парламентарна практика, това е било едно недоброкачествено изключение и то не може да послужи като претекст за създаване на нова практика. Ние имаме една хубава практика. Външната на бившия цар Фердинанд Парламентът се откриваше с блъсък, с войска, с знамена, с музика, и българският народ знаеше, че се откриват заседанията на неговото Народно събрание, което олицетворяше идеалите на маса поколения за свободен, политически живот. (Ръкоплъскания от ляво)

Ето как съ такива едни дребни шикани унижават Парламента.

Г. г. народни представители! Мене ме е срам да говоря по пресловутия въпрос за така наречените билети.

Петко Стоянов: За четимата детективи, които вървят след всеки депутат.

Т. Кожухаров: Едни несръчни реформатори на 19 май тръгнаха да събират автомобилите на Народната банка, лишиха депутатите от безплатните железопътни карти, лишиха от такива и бившите министри на железниците. Аз това право на бившите министри го възстанових. Поздравявам ви и вас, г. г. народни представители, че и вас ви снабдиха с такива карти. Значи, Парламентът е външната на един ученик, който всеки ден трябва да държи изпит за добро поведение, за да му дават всеки ден по едно отличие, по една нашивка повече. (Веселост) Поздравявам ви с новата нашивка, благодарение смъната на г. Йовов, който бже заявил: „Докато съм аз тука, тая работа няма да стане!“ Е, слава Богу, стана и без него! Но тази работа не бже създадена от каприз. Животът създава известни потребности. Реформирането на държавата не става външната кабинети. Съкратиха министерствата, но ето че министерствата станаха пак 10 и тенденциите е да станат 12. Животът се усложнява, може би утре ще имаме нужда от отделно министерство на пощата, телеграфите, телефоните и радиото.

Д. Търкаланов: И на народното здраве.

Т. Кожухаров: Имаме нужда и от министерство на народното здраве.

Д. Търкаланов: Най-напред от него.

Т. Кожухаров: Г. г. народни представители! Ето, аз изтъкнах няколко пбща, за да подчертая, от какво значение са външните проявления, външните форми, за да се издигне авторитетът на нашия Парламент.

Въ този редъ на мисли азъ бихъ лапсиралъ тукъ още една. Понеже ние всички сме приятели на Парламента, ние ще бъдемъ много поласкани, ако се даде още едно отличие на нашия председателъ, на председателя на Парламента, г. Момановъ. Макаръ че той одеве ми се скара, така, незаслужено, азъ педирамъ да му се даде това отличие. По рангъ той е следъ министъръ-председателя, а въ нѣкой конституционни държави той е и надъ него. Нашиятъ председателъ на Камарата не е удостоенъ, напиръ съ честта да бжде въ министерската ложа на Народния театъръ. Той нѣма право да бжде тамъ! Кметътъ на столицата може да има ложа, . . .

Д. Търкалановъ: А, то е друго!

Т. Кожухаровъ: . . . а на председателя на Камарата сѣ дадени два билета гратисъ долу, въ партера. Той трѣбва да бжде тамъ, горе, при държавния гербъ — тамъ е неговото мѣсто. Той олицетворява народния суверенитетъ.

Ето още една дребна работа. Но дребна ли е? Голѣми държави и голѣми империи не се правятъ безъ такива дребни работи, г. г. народни представители!

Г. г. народни представители! Всичкото това е по външната форма. Ами по съдържанието? Ето на, ние сме доволни отъ тѣзи машинки (сочи микрофонитъ предъ трибуната), които увеличаватъ тембъра на нашия гласъ, като на опернитъ нѣвци предъ киото (Оживление), но тия машинки не позволяватъ на българския народъ да чуе нашието слово. Вчера нашиятъ колега г. Цанковъ държа тукъ една речъ. Тя не бѣше лоша речъ. Може би не всички сте били съгласни съ нея, но всички я слушахте съ нужното внимание и доколкото ми е известно, тя се посрещна добре въ обществото. Но вие видѣхте, г. г. народни представители, какво излѣзе въ печата отъ тая речъ: въ в. „Зора“ буквално шестъ реда. И забележете, за да се прокаратъ тѣзи шестъ реда, редакцията е трѣбвало да воюва съ почитаемота цензура, понеже заповѣдта е била категорична.

Д. Цъклевъ: Позоръ!

Д-ръ А. Московъ: Кой е далъ тая заповѣдь?

Т. Кожухаровъ: Тая заповѣдь е дадена отъ правителството на цензурата.

Д. Търкалановъ: Кой ръководи цензурата?

Т. Кожухаровъ: Заповѣдта е била: нѣма да се пише нито редъ за тази речъ. Нѣма да се пише даже, че г. Цанковъ е говорилъ предъ народното представителство.

И. Пастуховъ: И дневниятъ редъ на 60 народни представители не бѣше даденъ въ никой вестникъ.

Т. Кожухаровъ: Трѣбваше да станатъ дълги и широки пазарлъци, за да се разреши да се спомене, че г. Цанковъ е държалъ речъ.

Нѣкой отъ дѣсно: Ами и Вие сте отпразвили едно време писмо до цензурата, въ което казвате за вашето Министерство, безъ Ваше съгласие, нищо да не се пише.

Т. Кожухаровъ: Драги господине! Понеже повдигате този въпросъ, ще кажа, че азъ никога не бѣгамъ отъ отговорности за своитъ дѣла и всѣкога съмъ готовъ да нося отговорности. Този въпросъ, който Вие повдигате — че съмъ издалъ една такава заповѣдь — единъ мой колега отъ Дружеството на столичнитъ журналисти, който имаше жбѣтъ противъ мене не знамъ защо, го бѣ повдигналъ въ Дружеството на журналиститъ. Азъ дадохъ нужнитъ обяснения тамъ и сега ще ги дамъ предъ васъ. Азъ винаги съмъ билъ любезенъ съ журналиститъ, защото самъ съмъ журналистъ и знамъ какво значи за журналиста да търси материалъ за своя вестникъ. Макаръ че не обичамъ да се шуми около моето име, не могатъ да се оплачатъ журналиститъ, че не съмъ ги приемалъ любезно въ моя кабинетъ, като министъръ на желѣзницитъ, и че по цѣли часове не съмъ разговарялъ съ тѣхъ. Единъ прекрасенъ день отивамъ въ кабинета си и чета три колони въ в. „Дневникъ“: изявления отъ министъръ Т. Кожухаровъ по 20 въпроса. И забележете, азъ не бѣхъ видѣлъ, читъ на този журналистъ. Извикахъ го по телефона и му казахъ: драги колега, какъ можяхте да направите

ните това нѣщо; поне да бѣхте дошли при менъ. — „Извикайте, г. Кожухаровъ, моятъ директоръ ми искаше повини и освенъ това азъ знамъ, какво мислите Вие по тия въпроси“. — Той знае какъ мисля азъ по тия въпроси и написалъ три колони! Тогава дадохъ заповѣдь, когато се пише по моето министерство, цензурата поне да ме уведомява, какво се пише; когато се пише, че съмъ говорилъ, да мога да провѣря, какво съмъ говорилъ. Ето, драги колега, случаятъ, за който Вие ме атакувате.

И. Балканджиевъ: Не е такъвъ текстътъ на писмото.

Т. Кожухаровъ: Вие ли измислихте тая работа, драги Балканджиевъ? Азъ съ Васъ по въпроса за свободата на печата веднага ще се разбере. Седнете си! (Смѣхъ и овивление)

Г. г. народни представители! Понеже нашиятъ председателъ даде предъ насъ едно обещание, че поне ще ни се даде възможностъ да говоримъ отъ тази трибуна и че българскиятъ народъ нѣма да бжде въ неведение за това, което става въ тая бѣла зала, азъ моля председателството на Камарата да обърне внимание къждето трѣбва, че такава едно издевателство съ нашитъ речи е непоносимо, докато има Парламентъ и докато ние се уважаваме, като народно представителство.

Какво собственно каза г. Цанковъ? Той отпрати нѣколко критики къмъ министъръ-председателя. Че кой е той, та да не може да чуе тѣзи критики? Единъ човѣкъ, който не е способенъ да слуша критики, не може да управлява държавата. На този постъ сѣ стояли хора, които сѣ носили отговорности срещу най-злокачествена, срещу най-перfidна критика и отъ печата, и отъ Камарата. И тѣ сѣ понасяли героично, като мъченици, и хули, и упръци, и лѣжи, и клевети, и никога не имъ е минавало презъ ума, никога не сѣ дрѣзнали да запущатъ устата на своитъ противници. Нека ми позволи това искрено възражение уважаемитъ г. министъръ-председателъ.

Азъ съмъ журналистъ, азъ не искамъ невъзможни работи. Азъ педирамъ не за абсолютна, азъ педирамъ за една поне относителна свобода. Тая свобода я нѣма българскиятъ печатъ и азъ съмъ смѣлоствъ да му заявя: таркомъ защото г. Цанковъ атакува него, ако азъ бѣхъ на негово мѣсто, щѣхъ да счега, че е подъ моето достоинство да извърша една такава безчовѣчна и такава неприлична хирургия надъ неговата речъ. Азъ знамъ, че речта на г. Цанковъ лично отъ него е цензурирана. Тогава да кажемъ ли думитъ на единъ, не си спомнямъ кой, държавникъ, който бѣше казалъ, че при подобна цензура и единъ оселъ може да управлява държавата?

И. Пастуховъ: Кавуръ е казалъ това.

Т. Кожухаровъ: Азъ свършвамъ, но нека да доведа до ваше знание и следния случай. Ще ви го изтъкна, защото за него се оплакахъ и на г. Недевъ. Азъ съмъ убеденъ, че може тази работа той да не я знае. Отзаранъ пристигатъ въ редакцията на в. „Слово“ двама полицейски агенти, заставатъ като часови и казватъ: „Ние ще прегледаме всички коректури и изобщо нареждането на вестника, защото имаме заповѣдь“. — Каква заповѣдь? — „Заповѣдь отъ политическия отдѣлъ“. Какво е предизвикало тая заповѣдь? Че сме щѣли да напечатаме тайно нѣкакъвъ брой и да го пуснемъ. Г. г. народни представители! Азъ представлявамъ единъ вестникъ, който изразява българската национална мисль. Този вестникъ винаги е стоялъ на стража на българскитъ национални интереси; стоялъ е и въ времена трудни, когато мнозина не смѣха да произнесатъ името на българския царъ. На тия хора азъ нѣма да позволя да правятъ такава нечестна хирургия надъ моя вестникъ. Това ме възмути и азъ се обърнахъ къмъ г. министра на вътрешнитъ работи да протестирамъ. И азъ съмъ убеденъ, че моятъ старъ началникъ отъ Военното училище, единъ старъ войникъ, когото уважавамъ, ще си вземе бележка отъ това, което казвамъ, и ще си изпълни дълга.

Прочее, г. г. народни представители, като ви благодаря за търпението, съ което ме изслушахте, азъ ви моля да подкрепите моето искане, да отиде това предложение въ една комисия, която да разгледа още единъ пътъ правилника, и всички полицейци, които увреждатъ авторитета на като народни представители, да бждатъ премахнати. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателствуващъ Г. Марковъ: Има думата народнитъ представители г. Василь Чобановъ.

В. Чобановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Взеохъ думата по измѣнението на правилника, защото се чувствувамъ твърде подтиснатъ, наистина, отъ този правилникъ и затова при всѣки удобенъ моментъ, когато става дума за неговото измѣнение, азъ съ най-големо удоволствие пръвъ ще вдигна рѣка не за неговото измѣнение, а за неговото пълно отмѣнение.

Г. г. народни представители! Вие си спомнете онай ожесточена борба, която опозицията води при гласуването на новия правилникъ. Тая борба не бѣше нито случайна, нито бѣше плодъ, както нѣкои искаха да обяснятъ, на лични вражди и партизански настроения. Тая борба бѣше борба за единъ принципъ — за свободата на народния представител да изказва своето мнение. Този осветенъ принципъ — народниятъ представител да изказва свободно своето мнение въ Парламента — наистина, бѣше подавенъ отъ новия правилникъ за вътрешния редъ на Народното събрание.

Г-нъ Кожухаровъ казва: „Кой бѣше този зълъ духъ, който съчини този правилникъ?“ Азъ ще отговоря на този въпросъ, г. г. народни представители. Това не е никакъвъ зълъ духъ, това не е нѣкое отдѣлно лице, нѣкой политически хитрецъ, както той се изрази. Това е онай система, която тукъ искаха да прокаратъ хора съ определено политическо гледище. Това политическо гледище бѣше на правителството, което тогава управляваше, нѣкъ може и сега да е на правителството, което стои начело на управлението. Тѣзи хора изхождаха, преди всичко, отъ положението, че въ България оттукъ нататъкъ не трѣбва да има организирани политически сили, не трѣбва да съществуватъ политически схващания, не трѣбва да съществуватъ политически идеи, не трѣбва да съществуватъ политически партии, нека го кажемъ. Тѣ си представяха, че Камарата ще бѣде една аморфна маса, че тукъ различията ще се притъмятъ, че нѣма да има никакви политически нюанси. И затова никакъ не бѣше странно, че ни се сервира единъ такъвъ правилникъ. Въ този правилникъ като една червена нишка се проведоха положения, които отричаха свободата на политическото убеждение, свободата на съвѣстта.

Но, г. г. народни представители, вие си спомнете ожесточената борба, която ние тукъ водихме. Азъ зная колко дразни и колко неприятности ни създаде тая борба. Тукъ не единъ път е ставало дума, че съ разискванията по правилника се е изгубило много ценно време, че не е заслужавало каточели туй време да се губи за този правилникъ. Азъ ще кажа, г. г. народни представители, че ако има наистина време, което е полезно употребено — въ смисълъ, че се подложиха на една основна критика тукъ възгледитъ на авторитарнитъ — то е това време, то не е загубено. Може би ние не успѣхме напълно, но все пакъ успѣхме въ нѣщо. Днесъ, когато ни се представя този проектъ за измѣнение на правилника, азъ казвамъ: ето първиятъ пробивъ. Ние не сме спрѣли борбата си противъ този правилникъ. При всѣки случай, когато отъ тая трибуна ни се удаде възможность, ние ще критикуваме този правилникъ, ще изтъкваме неговитъ абсурдности, неговитъ невъзможни положения, ще изтъкваме необходимостта, този правилникъ най-после да бѣде измѣненъ изцѣло. Сега, когато ни се предлагатъ такива измѣнения, ние казваме: слава Богу, ние сме били прави, благодаримъ и за тѣхъ, но борбата си срещу този правилникъ ние не ще преустановимъ.

Г. г. народни представители! Въ старото добро време — на единъ горе-долу истински парламентаризмъ, ние кажа — съществуваша политически партии, съществуваше свободна политическа мисълъ, организирана въ партии. Иззави туй въ стария правилникъ бѣше проведено началото, че въ комиситъ влизатъ по възможность сѣразмѣрно представители на отдѣлнитъ парламентарни групи. Но понеже съ единъ декретъ се премахнаха политическитъ групи, затуй именно това дѣло, въ извънредната сесия, изборътъ на членове въ парламентарнитъ комисии стана по благоволение свие. Какво значи това? Приобщенитъ къмъ правителството, болшинството, наредиха списъка на членоветъ на комиситъ. Когато поискаха, него поставиха. И забележително е, че поставиха само отъ приобщенитъ къмъ правителството. Вѣрно е, че влѣзоха, като бобъ на зърно, и нѣколко души отъ опозицията. Наистина, протести не опомниха тогава болшинството, поне тукъ да бѣде малко по-ларжъ. Имаше, наистина, гласове и отъ дѣсно, на нѣкои благоразумни хора, които се възмущаваха, но тѣзи гласове останаха „гласъ влиющъ въ пустия“. Така не биваше. Най-малкото, въ

комиситъ трѣбваше да се даде едно прилично представителство и на опозиционитъ първенци. Има хора достойни отъ тая страна (Сочи лѣвицата), които можеха да влѣзватъ не въ една, а въ десетъ комисии — хора парламентаристи, хора компетентни, хора политични, които ще бждатъ полезни въ тия комисии. То бѣше каточели единъ актъ на отмѣнение, на злоба, на партизанство. Тѣзи хора, които говорѣха противъ партизанството, го проявиха тукъ въ една най-злокачествена форма. Тѣ бѣха истински партизани. Какво прѣчеше тогава да влѣзатъ въ тѣзи комисии сжщитъ лица, които влизатъ днесъ? Нищо не прѣчеше. Има друго едно обстоятелство: че тѣзи комисии не проявиха никакъвъ животъ. И азъ ще кажа, че тѣ не проявиха никакъвъ животъ, защото ги обезсмислиха, защото ги обезсмислиха самитъ тѣзи, които ги създадоха. Тѣзи комисии се схващатъ отъ нѣкои едва ли не като мѣсто — нека си го кажемъ — за прехрана. Такава тенденция се прояви. Чуха се гласове на протести, на възмущение: „А бе какво ще кажатъ хората, като турихте само ващи хора да се охраняватъ?“ И наистина, следъ тази голѣма грѣшка, която се направи, азъ се радвамъ, че днесъ вие сте на път да се опомните — да се опомни правителството, да се опомни правителственото мнозинство — и да поправите туй голѣмо зло, което на времето се извърши, зло, което е противъ сжщността и смисъла на парламентарнитъ порядки.

Г. г. народни представители! Трѣбва да кажа, че днесъ подборътъ на членоветъ въ комиситъ става случайно. Кажете, кой е критериятъ? Въ миналото съществуваше такъвъ — всѣка една парламентарна група бѣше представена отъ своитъ компетентни хора въ комиситъ и тя ги посочваше. Сега кой ще ги посочи? Ще ги посочи уважаемиятъ г. председателъ. Но все пакъ, той трѣбва да вземе оттукъ — оттамъ сведения кои народни представители каква компетентность иматъ, отъ кои отрасли на управлението разбиратъ, за да ги постави въ съответнитъ комисии. Но той трѣбва да вземе съгласието и на болшинството, и на съответнитъ министри. Значи, нѣма никакъвъ критерий. Критериятъ въ случая ще бѣде личното, бихъ казалъ, усмотрение на г. председателя или желанието на болшинството къмъ кого отъ опозицията да излѣе своето благоволение.

Г. г. народни представители! Но дори и тѣй да е, като гледамъ състава на комиситъ днесъ, азъ виждамъ, че ония, които сж ги редили, не сж се очистили напълно отъ злокачествени чувства и настроения. Все пакъ личи, нека да кажа, едно отношение твърде пристрастно, твърде некоректно, ако щете, къмъ известни наши първи дейци въ Парламента. Азъ се стѣснвамъ да соча имена, но съмъ принуденъ да посоча такива. Напр., прави ми впечатление, че нашиятъ другаръ, известниятъ историкъ Иванъ Пастуховъ, който 30 години работи въ полето на просвѣтата, когато всички тукъ сѣятъ за компетентенъ по просвѣтата, не е въ комисията по народното просвѣщение, когато въ тая комисия има хора едва ли не съ четвърто отдѣление образование. Питамъ: какъ може да се откажете отъ услугитъ на единъ Иванъ Пастуховъ? Ами че цѣлъ свѣтъ ще ви се смѣе! Това не може. Щомъ като по този начинъ се вербуватъ комиситъ, ще изпадне въ твърде нещастно положение и ще трѣбва да даватъ отговоръ на обществото, защо по този начинъ се формиратъ комиситъ, защо Х и У, достойни да влѣзатъ въ комиситъ, не сж влѣзли? За да имаме въ комиситъ едно идеално представителство на различнитъ политически нюанси и течения, едно истинско отражение на състава на парламента, една еманация на Парламента въ неговитъ различни схващания, ще трѣбва да бждатъ застъпени всички политически течения, всички политически идеи. Това е идеалното, но при този правилникъ ние не можемъ, да го направимъ. Този въпросъ не е поставенъ на обсъждане, и азъ мога да кажа, че на насъ, опозицията, предстои тукъ една парламентарна борба за измѣнението на този правилникъ изъ основа и за възстановяването на стария правилникъ, коригиранъ въ известни отношения.

Но въпросътъ сега е: какъ да се изцѣри злото съ тѣзи срѣдства, съ които разполагаме? Азъ съмъ практиченъ човекъ и гледамъ на въпроса практически. Невъзможно е да искаме измѣнението на правилника изъ основа, когато цѣлата система на управление е такава, че съответствува на правилника, когато правилникътъ е подъ знака на днешната авторитарна система. Тогава какво трѣбва да се направи? Моето мнение, г. г. народни представители, е следното. Ние сме 160 народни представители — два пъти по-малко, отколкото бѣха народнитъ представители

до 19 май. Като смѣтнемъ, че всѣки отъ насъ е способенъ и достоенъ да влѣзе въ нѣкоя отъ комиситѣ, нека всичкитѣ 160 народни представители да бждатъ разпределени въ всички комисии, а не, както е сега, единъ народенъ представител да не участвува въ нѣкоя комисия, а другъ да участвува въ три комисии. Това действително е едно партизанство, най-грубо партизанство. Нека приемемъ, че всичкитѣ 160 народни представители сѣ равни по права и нека всички участвуватъ въ комиситѣ.

Зная, че ще ми се възрази, че всѣки народенъ представител има право, по силата на правилника, да участвува въ комиситѣ съ съвещателенъ гласъ. Ако искате единъ човѣкъ да работи, и то плодотворно, да се счита задълженъ да работи въ комисията, недейте му казва, че има право на съвещателенъ гласъ, а му кажете, че влиза въ състава на комисията съ гласъ, който решава, защото тогава той ще върши работа, когато знае, че има права и отговорности. Азъ бихъ желалъ да се направи смѣната отъ отговорнитѣ лица така, че въ комиситѣ да влѣзатъ всички народни представители.

Г. г. народни представители! Не искамъ да се спрамъ на всички ония въпроси, които засегна тукъ колежата г. Кожухаровъ. Искамъ само да подчертая моята мисълъ, която малко се различава отъ онай, изказана отъ него — че системата, прокарана въ правилника, не се дължи на нѣкой отделенъ човѣкъ, на нѣкой зълъ гений, който е решилъ, да върши само зло, за да компрометира Парламента. Не. При такава система на управление, която почти отрича Парламента и го прави само като единъ, бихъ казалъ, параванъ, задъ който се крие едно авторитарно управление, естествено е, че такъвъ правилникъ му прилича. И азъ бихъ казалъ, че правилникътъ асѣ прилича на системата, той е асѣ нагоденъ за системата, всичко въ него е така измѣрено и претеглено, че да отговаря на тая система. Вие, г. Кожухаровъ, казвате: „Кой е този зълъ духъ, който е измислилъ тази система“ — да не се отговаряло на интерелациитѣ, или питанията само да се четѣли така както сѣ написани? Много просто: хората не искатъ да ти дадатъ възможностъ да се изкажешъ като народенъ представител, да упражнишъ, както подобава, по единъ ефикасенъ начинъ, опова свое священо право, което имашъ и което всмичностъ е дългъ. И затова се получава нѣщо като фалшификация на принципа за свободата на народния представител да изразява своето мнение въ Камарата, фалшификация, която позволява именно правилникътъ. Тази фалшификация е проведена по различенъ начинъ — било съ ограничаване времето за говорене, било съ тази измислена техника, питанията само да се четатъ, безъ да се говори. Министерствъ има право да говори единъ часъ, а ти нѣмашъ право да говоришъ никакъ. Формално ние имаме право да правимъ питаня и запитвания, на които, обаче, не се отговаря, или ако се отговаря, отговаря се съ единъ тонъ надмѣвненъ и арогантенъ. Виждате, обажда се тукъ нѣкой министъръ, влиза въ пререкания и въобще държи единъ тонъ, въ който не виждаме никаква почитъ, никакво уважение не къмъ човѣка, а дори къмъ Парламента.

Тѣзи порядки не сѣ случайни. Тѣ сѣ въ основата на политическитѣ схващания на тази страна (Сочи въ дѣсно и центъра), само че никой нѣма куража да каже това. Напр., когато въ първата извънредна сесия ставаше дума за конституцията, знаете ли какво впечатление получихъ азъ? — Че тукъ, въ дѣсната страна, сѣ най-големитѣ парламентаристи и конституционалисти. И вчера, напр., г. Йосифъ Робевъ излѣзе да ни чете лекция по конституционно право и казваше: „Какъ може извънъ Парламента да се занимаватъ съ политически въпроси, да мислятъ за бъдещето на България?“ Това било нѣщо като атентатъ противъ конституцията и Парламента. А сжщиятъ този г. Робевъ — съжалявамъ, че сега не е тукъ — азъ го зная съвсемъ другъ въ миналото, отъ когато познавамъ неговия политически дѣлъ. Но има една привидна еволюция въ възгледитѣ на тѣзи господа (Сочи въ дѣсно и центъра). Тѣ почватъ да боравятъ съ нашата терминология и ние останаме назадъ; вече тѣ ставатъ лѣвница, почватъ да си играятъ съ думитѣ. Но тукъ въпросътъ не е за думитѣ, а за сжщността. Вчерашната декларация на г. министъръ-председателя бѣше великодушна. По просвѣтата — кой е противъ просвѣтата! Но кажете категорично: ние искаме цѣлниятъ български народъ да може да праца дената си въ училището. А не да казвате, че сте за просвѣтата, пъкъ да правите прѣчки на образованието на народа: „Ние — казва се въ декларацията — искаме българскиятъ народъ да бжде добре

въ материално, особено въ здравно отношение. Ще харчимъ пари за болници и пр.“ А като дойде бюджетътъ, ще дадатъ 50 милиона за нуждитѣ на народното здраве, когато и 500 милиона нѣма да стигнатъ. Съ такива общи фрази се заблуждава, за да се каже, че правителството поставяло и разрешавало много въпроси: за народно здраве, за просвѣта, за култура и пр. и пр. хубави приказки. Но като махнете тѣзи приказки, сжщността остава само една нула.

Та, както казахъ, не е въпросътъ за приказки, не се касае до формата, а до сжщността. Пищната форма за демокрация и парламентаризмъ се усвоява отъ гукъ (Сочи въ дѣсно и центъра), а задъ нея има една нула, даже нѣщо по-лошо — отрицание на демокрацията и парламентаризма.

Г. г. народни представители! Вземахъ думата само затуй, защото чувствавахъ една болка, която искахъ да изкажа. Ако има нѣщо, което да ме е смуцнало и мъчило най-много, то е именно правилникътъ за вътрешния редъ на Народното събрание, който често спѣва нашата работа. Азъ чувахъ да се изнасятъ аргументи за целесъобразността на този правилникъ. „Ние живѣемъ въ динамични времена; колкото по-малко приказки, толкова по-хубаво; трѣбватъ дѣла, дѣла, дѣла!“ Какви дѣла? Говорихъ тукъ съ единъ колега отъ дѣсницата, човѣкъ отъ народа. — „Ама, казва, работа, работа трѣбва“. — Какво искашъ, казахъ му, да работимъ тукъ, да вземемъ орамото, че да оремъ? Тукъ работата е въ приказки, въ изказване на възгledi. Този повикъ за дѣла и за работа, г-да, ми се вижда фалшивъ. Той съдържа въ себе си мисълъта, че дебатитѣ, че разискванията тукъ не сѣ работа. И затова често пжти слушаеме тукъ да се изнасятъ цифри. И вчера единъ младъ колега изнесе едни цифри и каза: „Ето творчество. Вижте колко пжтища, колко шосета сѣ направени!“ И все това се противопоставя на нашитѣ пжлодарии, на защитата, която ние правимъ тукъ на народнитѣ интереси въ форма на думи. Нѣма нужда, казватъ, отъ думи. Азъ си спомнямъ едно изявление на министра на общественитѣ сгради г. Ганевъ въ в. „Днесъ“, въ което той казваше: „Нѣма нужда отъ праздни приказки, има нужда отъ дѣла“. Тази мисълъ на г. Ганева действително изразява едно становище противъ Парламента — значи, въ Парламента се приказватъ праздни приказки. И г. Ганевъ бѣше много уязвенъ, когато му се каза тукъ, че е противъ Парламента. Нѣма въ Парламента праздни приказки. Всички приказки тукъ иматъ своята цена, иматъ своето значение. И тѣ сѣ едно творчество духовно, политическо творчество, много по-големо отъ материалното, което ни се сочи. Отъ тукъ излизатъ идеитѣ, които ще се одухотворятъ въ дѣла.

Завършвамъ, г. г. народни представители. Чувствамъ се добре въ този моментъ, че се отвори дума тукъ за измѣнението на правилника, и ви подканвамъ да направите въ бждеце всичко възможно да го измѣните изъ основа, а сега да се задоволимъ само съ това измѣнение — да влѣзатъ въ комиситѣ всички другари отъ Парламента, за да дадатъ своитѣ сили и способности за една хубава работа на Парламента, която ще цели бждецето щастие на нашия народъ. (Ржкоплѣскания отъ лѣво)

Председателстващъ Г. Марковъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Петровъ.

Г. Петровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ не бихъ взелъ думата по предложението за измѣнение на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, тъй като въпроситѣ, които имахъ да развия, преждеговорившитѣ другари ги застъпиха и изнесоха твърде добре, но предизвика ме къмъ това обстоятелството, че, когато се разисква това предложение, на министерската маса нѣма никой.

Н. Контевъ: Нѣма и народни представители.

Г. Петровъ: Нѣкой може да ми направи възражението, че Министерскиятъ съветъ не може да се интересува отъ този въпросъ.

С. Мошановъ: Касае се за правилника на Народното събрание.

Г. Петровъ: Г-нъ председателъ ме улеснява, но неговото възражение е неоснователно. Всѣки отъ г. г. министритѣ трѣбва да се интересува еднакво, както отъ

единъ законопроектъ по неговия ресортъ, така и отъ едно предложение за измѣнение на правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, първо, за да разбере, ако не му е известно, какво значи Народно събрание, какви сѫ неговитѣ прерогативи, каква е неговата властъ и, второ, за да усвои едно по-коректно отношение, вследствие на това проумяване сѣщността на Парламента, къмъ този последния и къмъ народнитѣ представители. Съжалявамъ, че г. Ганевъ го нѣма тукъ, но азъ бихъ казалъ и въ очитѣ му — той ще прочете, вѣроятно, това, което ще кажа — че държане на единъ министъръ, каквото бѣше неговото следъ бламата на правителството, когато напускаше заседателната зала, е некоректно и неприлично. Не може той съ такова пренебрежение, съ такъвъ жестъ, съ такова държане да се отнася къмъ Народното събрание, защото Народното събрание — това трѣбва да се разбира, а за да се разбира, трѣбва постоянно да се подчертава — представлява и носи върховната властъ въ нашата страна, то е носителъ на народния суверенитетъ, а предъ народния суверенитетъ, чийто изразъ е това Народно събрание, всѣки трѣбва да прекланя глава. Това е моята мисълъ. Това държане е свидетелство за непознаване на държанното устройство на България. А такова коректно отношение трѣбва да проличава най-вече въ поведението и действията на единъ министъръ, защото той стои на върха на иерархията на изпълнителната властъ. Азъ не говоря отъ омраза къмъ личността на г. Ганевъ — нѣмамъ и никакви симпатии къмъ нея, дължа да го кажа — но азъ разглеждамъ неговата дейностъ като министъръ, като членъ на кабинета и искахъ да направя тѣзи бележки въ негово присѣствие, за да не си позволява втори пътъ да взема позата на Наполеонъ, на когото иска да подражава тѣй неудачно.

Отъ друга страна, виждамъ, г-да, нѣкои отъ присѣствавалитѣ по-рано г. г. министри да стоятъ тукъ, въ залата на Народното събрание, съ едно безпристрастие. Г. г. народни представители! Материята, която ние разискваме, има такова съдържание, че може винаги да представлява интересъ и за представителитѣ на изпълнителната властъ. Тукъ се повдига въпросъ за творческата дейностъ на Народното събрание. Отъ много страни се отбелязва, че нѣкъде нѣкои си приказвали за безплодие въ дейността на Събранието. Насъ ни обвиняваха по-рано, че много сме били говорили. Сега, обаче, виждате, че нѣма и върху какво да говоримъ дори — нѣмаме дневенъ редъ. Дневниятъ редъ се състои отъ две точки, които днесъ се изчерпиха. Може да е удобно, може да е угодно, може и да хармонира съ намѣрението на нѣкого, да остане Парламентътъ безъ работа, но ние сами не трѣбва да допускаме това, ние, народнитѣ представители, не можемъ съзнателно да улесняваме тенденциозното поведение и отношение, което нѣкои може да държатъ спрямо Парламента съ скритото намѣрение да го дискредитиратъ. Парламентътъ, г. г. министри, преди всичко, ще работи това, което му дадете вие. Не е главната длъжностъ на Парламента той да излиза съ законодателни инициативи. Вие, г. г. министри, ще излизате съ законодателнитѣ инициативи. Какво ни давате вие? Похвалявамъ се нѣкои отъ бившитѣ министри въ колонитѣ на в. „Днесъ“, че нѣмало думи, а имало дѣла, че на народното представителство били сервираны много важни законопроекти. Да, важни бѣха и съ достоинство народното представителство се отнесе къмъ тия важни законопроекти, но какво имаме по-нататъкъ? Имаме животрентуци въпроси, които чакатъ да бъдатъ сложени тукъ на разискване, въпроси, по които народното представителство трѣбва да се произнесе. Днесъ на улицата ме срещнаха граждани, които ме спрѣха, за да ми кажатъ, че въ сѣдилищата не се съобразявали съ постановлението на Министерския съветъ за спиране изпълнителнитѣ действия срещу длъжницитѣ. Това е единъ въпросъ твърде важенъ. Министерътъ на правосъдието можеше веднага следъ поемане на ресорта да ни сезира съ предложение за обличане въ една законодателна форма на това постановление на Министерския съветъ.

Председателстващъ Г. Марковъ: Говорете по правилника, не се отклонявайте отъ въпроса.

Г. Петровъ: Тъкмо по правилника говоря. — Азъ казвамъ, че има въпроси животрентуци, съ които народното представителство трѣбва да бжде сезирано — и съ това отивамъ къмъ правилника — за да може комиситѣ,

за които се отнася предложението, да има какво да работятъ. Инакъ, какво ще стане? Мисля, че не Народното събрание може да бжде отговорно за това, че вие не му давате работа. Вие имате много задачи, г. г. министри. Вие, г. министри на вътрешнитѣ работи, имате най-напредъ длъжността да внесете въ Народното събрание веднага единъ законопроектъ за измѣнение на закона за полицията. Вие трѣбва да премахнете отъ законодателството оня духъ на насилие, който е отличителната му черта. Ако Народното събрание гласува одобрението на всички наредби-закони отъ 19 май насамъ, то не ги гласува, за да ги увѣковѣчи, за да имъ даде една продължителна трайностъ, а ги гласува, за да се ликвидира — както се мотивира тогава и министърътъ на правосъдието г. Кожухаровъ, както се мотивираха и ораторитѣ, които одобриха предложението за одобрение на всички наредби-закони, издадени следъ 19 май — съ една епоха, въ която не е могло друго, че да се действува. Но отгукъ нататъкъ вие имате длъжността да внесете веднага съответнитѣ измѣнения въ тия закони, които трѣбва да бъдатъ съобразени и съ духа на конституцията, и съ интереса на нашето правилно обществено развитие. Вие трѣбва да промѣните и духа въ самата ваша администрация, а това ще дойде чрезъ измѣнението на законитѣ.

И. Петровъ: Не говорите по правилника. Азъ слушамъ всичко, но това, което говорите, не е по правилника.

Г. Петровъ: Точно по правилника съмъ. Азъ говоря за парламентарната дейностъ. Всички тия въпроси сѫ свързани съ парламентарната дейностъ. Когато говоря за работата на комиситѣ, азъ засѣгамъ материала, който трѣбва да имъ се даде. Достатъчно ли е да приказваме за състава, за дейността и назначението на комиситѣ? Какъ ще работятъ комиситѣ, ако никой не сезира тѣзи комисии съ работа? Като говоримъ за комиситѣ, азъ не мога да не засегна и въпроси, които сѫ въ връзка съ дейността на Парламента и съ значението на народния представител. Азъ нѣма да се разпростра, както преждеговорившихъ, твърде много върху странични въпроси, но ако наблегнахъ върху измѣненията, които трѣбва да се внесатъ въ закона за полицията, направихъ това, за да напомня, че и народнитѣ представители, творцитѣ на българското законодателство, поради наредбитѣ на тѣзи закони не могатъ да изпълнятъ своитѣ длъжности. Азъ искамъ да ви напомня за отношението на полицейската властъ къмъ народнитѣ представители по времето, когато поискаха да изпълнятъ своитѣ длъжности. Вие знаете, че на присма въ Двореца, въ речта, която произнесе Негово Величество Царътъ, той ни призова да отидемъ между народа и съ братски чувства да изслушаме неговитѣ болки, за да дойдемъ тукъ да ги изнесемъ. Ние се опитаме да отидемъ тамъ, обаче полицията даде нареждане до областнитѣ полицейски инспектори да разтурятъ събранията ни. Азъ съмъ отправилъ питане за това къмъ министра на вътрешнитѣ работи, и макаръ да е отправено до бившия министъръ на вътрешнитѣ работи, отправямъ го сега и до Васъ, г. министри на вътрешнитѣ работи, и Ви моля да ми отговорите.

Ето какъ изпълнителната властъ може да създаде работа на Народното събрание, за да има смисълъ съществуването на комиситѣ. Това е, г-да, една аргументация на предложението, което се обсъжда сега.

Ще трѣбва комиситѣ да иматъ единъ по-голямъ съставъ отъ този, който иматъ сега. При всичко 157 души народни представители, комиситѣ иматъ съставъ отъ 175 души, като въ нѣколко отъ тѣхъ нѣкои народни представители се повтарятъ, но има народни представители, които оставатъ вънъ отъ всѣкаква комисия. Не се касае въпросътъ да се задоволи амбицията на този или онзи не участващъ въ комиситѣ народенъ представител, но да се даде възможностъ на единъ народни представители, които сѫ вънъ отъ комиситѣ, да участвуватъ въ работата на Народното събрание чрезъ тия комисии, а на други, които сѫ много претоварени, да бъдатъ освободени отъ товара. И тогана комиситѣ биха били по-експедитивни. Тия комисии нѣматъ вече за правителството оня смисълъ, който нѣкога имъ се придаваше. Тѣ има да играятъ друга роля сега. Тѣ има да дадатъ качествено по-добра работа на Народното събрание. И ето защо азъ предлагамъ, следъ като се гласува това предложение на първо четене, да се изпрати въ комисията, и тамъ да вземемъ едно решение, което да отговаря на нуждитѣ на Парламента — да направимъ по-експедитивна и качествено по-добра неговата работа. (Ръкоплъскания отъ нѣво)

Председателствуващ Г. Марковъ: Има думата г. председателът.

С. Мошановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Азъ съмъ длъженъ да кажа нѣколко думи. По-голямата частъ отъ насъ отсъстваха отъ заседанието днесъ, когато ставаха разискванията по измѣнението на правилника, и затова може би и не си даватъ смѣтка, защо азъ се явявамъ на тази трибуна.

Тукъ отъ страна на нѣкои народни представители се искаше да се създаде впечатлението, че българскиятъ Парламентъ е окованъ въ своята дейностъ. Това да се казва, да се изтъква и да се иска да се остави впечатлението срѣдъ българския народъ въ дни, въ които българскиятъ Парламентъ изпълни по най-достоенъ начинъ всичкитъ свои задължения къмъ този народъ, азъ мисля, че е голѣма, жестока несправедливостъ, срещу която моятъ дългъ на председател на Народното събрание е да възстана най-решително.

Г. г. народни представители! Ако добрата воля на председателството срѣща затворени сърцата и съзнанието на по-голямата частъ на малцинството, азъ ви увѣрявамъ, вие тази добра воля ще я обезкуражите. Защото каква полза има човѣкъ да прави усилия, да тика работитъ къмъ прогресъ, когато злата воля, отрицанието на всѣка цена продължава да се изказва тукъ и да се демонстрира? Въ какво правилникътъ за вътрешния редъ до този моментъ погрѣши на българския Парламентъ да изпълни своя дългъ така, както по съвѣсть народнитъ представители го разбиратъ? И то единъ Парламентъ, който е работилъ само 8 заседания отъ своята първа редовна сесия! Азъ мисля, че ще бѣде голѣма несправедливостъ спрямо насъ самитъ, г. г. народни представители, въ увѣчението си да критикувате, да останете това убеждение въ българския народъ, че Народното събрание не е свободно въ своята работа, и то по вина на правилника, който не е правителственъ актъ, а дѣло на самия Парламентъ.

Какво конкретно се изтъква по въпроса за състава на комисиятъ? Г. г. народни представители! Азъ, следъ като бѣхъ народенъ представител осемъ години въ болшинството, когато дойде блоковата Камара, не получихъ мѣсто въ никоя парламентарна комисия.

И. Пастуховъ: Хубаво ли Ви бѣше?

С. Мошановъ: Моля Ви се! — Азъ искамъ да подчертая, че не всички, които говореха, иматъ право да бѣдятъ прокурори и да считатъ, че всичко е вървѣло по медъ и масло въ миналото въ отношенията между управление, президиумъ и Парламентъ. Азъ ви казахъ въ началото на заседанието, че въ члѣтата наша дейностъ има единъ въпросъ, който още куца, и направихъ апелъ да направимъ всички усилия, за да можемъ да създадемъ единъ *modus vivendi*, за да се премахне и последната причина за раздразнение помежду ни. Това е нашата, на председателството, амбиция.

Моятъ приятелъ г. Тодоръ Кожухаровъ въ своята речъ — азъ отсъствахъ тогава отъ тукъ — се погрижилъ за моя личенъ престижъ.

Г. г. народни представители! Оставете на мене азъ самъ да си пазя личното достоинство; и мога да ви увѣря, че добре ще го пазя. Не се състои привилегията на председателя на Народното събрание въ това, да има право да стои въ министерската ложа на Народния театъръ. Азъ отминавамъ съ презрение въпроса за гратиснитъ билети и тоя, който е наредилъ да ми се пратятъ. Това, което насъ, председателството, ни боли, то е опитътъ да се подсказва на българския народъ — който има вѣра въ своя Парламентъ, и очаква съ надежди той да изпълни своя дългъ — че ние нѣмаме свободата да изпълнимъ дълга си по отношение на него. Това е една неистина. Не бива това настроение на поражение по отношение правата на Парламента да се насажда срѣдъ българския народъ, както това пролича въ нѣкои речи, които се произнесоха въ връзка съ проекта за измѣнение правилника за вътрешния редъ. И то безъ да се посочи на единъ конкретенъ фактъ.

Азъ ви моля за друго: дайте ми съдействие въ рамкитъ на тоя правилникъ да изпълнимъ достойно своя дългъ.

Нѣкой отъ лѣво: Ние го даваме.

Председателъ: **СТОЙЧО МОШАНОВЪ**

Подпредседателъ: **Г. МАРКОВЪ**

С. Мошановъ: Продължавайте, давайте го и за въ бѣдеще! Отъ страна на председателството вие ще срещнете само добра воля. Азъ вѣрвамъ, че всѣки, който иска безпристрастно да разгледа неговитъ действия, не може да не се съгласи, че то е отзивчиво на всѣка възможностъ, да може народниятъ представител да изпълни своя дългъ не само вътре въ Парламента, но и вънъ отъ него. Вие констатирайте сами, че полка-лека се създаватъ факти, които оздравяватъ все повече положението на българския Парламентъ. Но гледайте ние, въ увѣчението си много да го пазимъ, сами да не го ударимъ. Най-голямото качество на Парламента е да намѣри въ себе си достатъчно граждански куражъ да се самоограничава. Само когато Парламентътъ ще намѣри въ себе си сили да не надхвърля мѣрката въ своята дейностъ и въ подходящитъ моменти да се самоограничи, вѣрвайте, г. г. народни представители, че тогава ние най-добре ще сме изпълнили дълга си и къмъ Парламента, и къмъ България. (Продължителни ръкоплѣскания отъ дѣсно и центъра)

Председателствуващ Г. Марковъ: Ще гласуваме. Когато г. г. народни представители приематъ на първо четене предложението за измѣнение на чл. 24, алинея втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народное събрание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Председателството моли да се съгласите, това предложение да се гласува по спешностъ и на второ четене.

Когато приематъ предложението да се гласува по спешностъ и на второ четене, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете предложението на второ четене.

Секретаръ П. Марковъ: (Чете)

„ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за измѣнение чл. 24, алинея втора, и чл. 33 отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народное събрание

§ 1. Чл. 24, алинея втора, отъ правилника за вътрешния редъ на обикновеното Народное събрание добива следната редакция:

„Всѣка комисия по министерствата се състои отъ 13 члена, съ изключение на Министерствата на търговията, промишлеността и труда и земедѣлието и държавнитъ имоти, които се състоятъ отъ по 17 члена“.

Председателствуващ Г. Марковъ: Когато приематъ заглавието на предложението и § 1, както се прочете отъ г. секретаря, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Секретаръ П. Марковъ: (Чете)

„§ 2. Комисията по чл. 33 отъ правилника се състои отъ 27 члена“.

Председателствуващ Г. Марковъ: Когато приематъ § 2, както се прочете отъ г. секретаря, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Чобановъ прави следното предложение: (Чете)

„Къмъ така приетитъ § 1 и § 2 да има забележка: „Всѣки народенъ представителъ трѣбва да участвува поне въ една комисия“. Ясно е, и смѣтамъ, че нѣма какво да се пояснява.

Когато желаятъ да бѣде приета таква забележка къмъ така приетитъ измѣнения, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство. Събранието не приема.

Предложението се приема и на второ четене.

Председателството, въ съгласие съ правителството, предлага да имаме заседание на 22 ноемврий, вторникъ, 3 ч. следъ пладне, при следния дневенъ редъ:

1. Второ четене законопроекта за допълнителния бюджетенъ кредитъ по бюджета на държавата за 1938 бюджетна година.

2. Попълване парламентарнитъ комисии по Министерствата на земедѣлието и на финанситъ.

Когато приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Вдигамъ заседанието. (Вдигнато въ 19 ч. 5 м.)

Секретари: **П. МАРКОВЪ**
Д. УЗУНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**